සරල දහම් දැනුම

රංජිත් විජේනායක

සරල දහම් දැනුම

රංජිත් විජේනායක

පෙරවදන 1

ගම්පහ අස්ගිරියේ පදිංචි විජේනායක මහතා ශ්‍රී ලංකා පොලිස් සේවයේ
යුක්තව සිට විශ්‍රාමලත් කෙනෙකි. කලක පටන් අප ශ්‍රී විජයාරාම දහම් පාසලේ දරු
රියන්ට දහම් අධ්‍යාපනය ලබා දෙන දක්ෂ ආචාර්යවරයෙකි. ධර්මාචාර්ය විභාගයේ
ගෞරව සාමාර්ථය ලබා ඇති මේ මහතා ධර්මය පිළිබඳ මහා අවබෝධයක් ඇති
කෙනෙක් මෙන්ම දහම් දැනුම ලබාගැනීමට උත්සුක ද වන අයෙකි.

රංජිත් විජේනායක මහතා අතින් රචිත සරල දහම් දැනුම නැමැති මේ කෘතිය
හා දහම් පොතකි. විශේෂයෙන් සූත්‍ර පිටකයේ 1 පටන් 10 දක්වා වන සරල දහම්
රුණු සංග්‍රහ කොට තිබේ. ග්‍රන්ථ රාශියකින් අවබෝධ කටයුතු දහම් කරුණු මැනවින්
මෙහිදී විග්‍රහ කොට ඇත. මෙම ග්‍රන්ථය බුද්ධ ධර්මය පිළිබඳව පරිශීලනය කරන
යට ඉතා ප්‍රයෝජනවත් වටිනා පොතකි. එමෙන්ම මෙම කතුවරයා රංජිත් විජේනායක
ාව්‍ය ශාස්ත්‍රය පිළිබඳවද මනා අවබෝධයක් ඇති කෙනෙක් බව සඳහන් කරනු රිසි
වමි.

තෙරුවන් සරණයි !

මෙයට,
හිතකාමී
පූජ්‍ය ශාස්ත්‍රවේදී, පණ්ඩිත
බණ්ඩාරබටවල සුමනවංශ මහා ස්ථවිර,
ශ්‍රී ලංකා රාමඤ්ඤ මහා නිකායේ
ගම්පහ ප්‍රාදේශීය සංඝ සභාවේ
ගරු සභාපති සහ විහාරාධිපති,
ශ්‍රී විජයාරාම දහම් පාසලේ ප්‍රධානාචාර්යය.

මෙම ග්‍රන්ථය එළි දැක්වීමට මා හට මහත් වූ ධෛර්යයක් සප... අඩුපාඩු දක්වාලූ ගම්පහ විජයාරාම විහාරාධිපති අපවත් වී වදාල වණ්ඩාර... සුමනවංස පණ්ඩිත නාහිමියන්ටද, අධ්‍යාපන අමාත්‍යංශයේ පිරිවෙන්... පූජ්‍ය පාද නෑදගමුවේ විජය මෛත්‍රී නාහිමියන්ටද, ගම්පහ අස්ගිරි... විජිතාරාමාධි පති පූජ්‍ය ගින්නලියේ සරණපාල හිමියන්ටද, සෝදුපත්... අක්ෂර වරද නිවැරදි කර දුන් ත්‍රිපිටකවේදී, කර්මටාගාචාර්ය, රාජකීය... පූජ්‍යපාද මීගස්තැන්නේ රතනජෝති නාහිමියන්ටද, සිය අවිවේකී කාර්‍ය... මධ්‍යයේ මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථය මුද්‍රණය හා ප්‍රකාශනය සතුටින් භාරගත්... "මින්සර" පොත් ප්‍රකාශන අධිපති දේශබන්දු ගාමිණී මොරගොඩ මැතිඳු... මා මෙම සත්කාර්යය සඳහා නිතියෙන් ධෛර්යමත් කල මා පුතණු වින්... පුණ්‍යානුමෝදනා පෙරදැරිව මෙහිදී සිහිපත් කරමි.

රංජිත් විජේනායක

නො. 164, සඳල්ල,
බණ්ඩාරනායක මාවත,
අස්ගිරිය,
ගම්පහ.

පිදුම

වසර දෙදහස් පන්සියයකටත් වැඩි ඉතිහාසයක් ඇති, අප තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන්වහන්සේ විසින් දේශිත සූත්‍රාසූදහසක් ධර්මස්කන්ධය වත්මනෙහි මෙන්ම මතු පරපුරටද දායාද කරනට සැදී පැහැදී ජේවී සිටින්නා වූ, සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලානාදී මහරහත් පරම්පරාවෙන් අවිච්ඡින්නව පැවතෙන සුපේශල, ශික්ෂාකාමී මහසඟරුවන වෙතින් සහ ගුරුභවතුන්ගෙන් දහම් අධ්‍යාපනය ලබන සිසු දරුවන් හට මහත් බැතියෙන් පුද කරමි.

එක බැගින් වන දහම් කරුණු :-

01. නව අරහාදි ගුණයෙන් යුතු උතුමා
   * තිලෝගුරු සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ
02. පුද්ගලයෙකුට ලැබිය හැකි උතුම් සුවය :-
   * නිර්වාණය හෙවත් නිවන් සුවයයි
   "නිබ්බානං පරමං සුඛං"
03. නිර්වාණය පිණිස ඇත්තාවූ ඒකායන මාර්ගය :-
   * මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව හෙවත් මැදුම් පිළිවෙත
   "ඒකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො"
04. සත්වයෙකුගේ දිවිපැවැත්මට ඇති එකම පිලුවහල
   * ආහාරය
   "ඒක නාම කිං - සබ්බේ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා"
05. ගෙදර බුදුන් යැයි නම් ලත් ලොව එකම නැනැත්තිය
   * තමන් වැදූ මව
06. මිනිස් ලොවට ආසන්නතම දිව්‍ය ලොකය
   * චාතුම්මහාරාජිකය
07. සක් දෙවිඳු හෙවත් ශක්‍ර දේවේන්ද්‍රයා
   වාසය කරන දිව්‍ය ලෝකය
   * තාවතිංසය
08. ප්‍රත්‍යලාභීන් අතුරින් අග්‍ර සීවලී මහ රහතන් වහන්සේ
09. ඍද්ධිමතුන් අතුරින් අග්‍ර - මුගලන් මහ රහතන් වහන්සේ
10. ප්‍රඥාවෙන් අග්‍ර - සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ
11. විනය ධාරීන් අතුරින් අග්‍ර - උපාලි මහ රහතන් වහන්සේ
12. ධම්ම භාණ්ඩාගාරික - ආනන්ද මහ තෙරුන් වහන්සේ

යුගලයන් හෙවත් දෙක බැගින්

1. බුදු සසුනෙහි අග්‍ර ශ්‍රාවකයෝ
   - i. සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ
   - ii. මුගලන් මහ රහතන් වහන්සේ

2. බුදු සසුනෙහි අග්‍ර ශ්‍රාවිකාවෝ
   - i. ඛේමා මහ රහත් මෙහෙණිය (ප්‍රඥාවන්ත භික්ෂුණීන් අතර
   - ii. උත්පලවන්නා මහ රහත් මෙහෙණිය (සෘද්ධිමත් භික්ෂුණීන්

3. දම්සක් පැවතුම් සූත්‍රයෙහි (ධම්මචක්කප්පවත්තන) සඳහන් අත්හල යුතු අන්ත දෙක
   - i. අත්තකිලමථානුයෝගය - ශරීරයට දැඩි දුක් දීම
   - ii. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය - ශරීරයට වැඩි සැපදීම

4. කර්ම
   - i. කුසල කර්ම - ප්‍රාණඝාතාදිය නොකිරීම
   - ii. අකුසල කර්ම - ප්‍රාණඝාතාදිය කිරීම

5. කාම හෙවත් ආශා
   - i. වස්තු කාම - ගේදොර - ඉඩම් - රන්රිදී - මුදල් ආදිය
   - ii. ක්ලේස කාම - පංච ඉන්ද්‍රීය කෙරෙන් හට ගන්නා අරමුණු
     උපදින ආශාව

6. භික්ෂූන් වහන්සේට චීවර (සිවුරු) ලැබෙන ක්‍රම
   - i. සැදැහැතියන් පූජා කරන චීවර
   - ii. පාංසුකූල චීවර හෙවත් සොහොන් බිමකින් හෝ ඉවතලූ
     කඩකින් මසා පිළියෙල කර ගන්නා සිවුරු

8. භාවනා

i. සමථ භාවනා - ආනාපානසති, මෛත්‍රී ආදී භාවනා මගින් නීවරණ යටපත් කිරීම

ii. විපස්සනා භාවනා - ලොව සියළු සංස්කාරයන් අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම බව මෙනෙහි කරමින් සිත පිරිසුදු කිරීම

9. මිථ්‍යා දෘෂ්ටි

i. ශාශ්වත දෘෂ්ටිය - සදාකාලික ආත්මයක් ඇති බව විශ්වාස කිරීම

ii. උච්ඡේද දෘෂ්ටි - මේ ආත්මයෙන් සියල්ලම කෙළවර වන්නේය යන විශ්වාසය

10. පිරිනිවන් පෑම

i. සෝපාදිසේස නිර්වාණය - උපාදි හෙවත් පංච ස්කන්ධයන් ශේෂකොට පිරිනිවන් පෑම (ක්ලේශ පරිනිර්වාණය)

ii. අනුපාදිසේස නිර්වාණය - පංච ස්කන්ධයන් ශේෂ නොකොට පිරිනිවන් පෑම

11. පළමුව තිසරණ ගිය උපාසිකාවෝ

i. යස කුල පුත්‍ර මව

ii. යසකුල පුත්‍ර බිරිඳ

12. බුදු සසුනේ අග්‍ර දායක දායිකාවෝ

i. සුදත්ත හෙවත් අනේපිඬු සිටුතුමා (ජේතවනාරාමය කරවීය)

ii. මිගාරමාතා හෙවත් විශාඛා මහ උපාසිකාව (පූර්වාරාමය කරවීය)

13. [illegible]

i. [illegible]

ii. [illegible]

14. ප්‍රථම ද්වේවාචික උපාසකයෝ (බුදුන් - දහම් සරණ ගිය)

i. තපස්සු

ii. භල්ලික - යන වෙළෙඳ සොහොයුරන්

15. [illegible]

i. [illegible] - ගිහියෙකුගේ මග පෙන්වීමෙන් [illegible] ධර්මය [illegible]

ii. [illegible] - ගිහියෙකුගේ මග පෙන්වීමෙන් තොරව [illegible] ධර්මය අවබෝධ කළ [illegible]

16. දෙව් ලොව

i. චාතුර්මහාරාජිකය

ii. තාවතිංසය

17. දෙලොව

i. මෙලොව

ii. පරලොව

18. වන්දනා මාන කළ යුතු වස්තු

i. උපභෝග වස්තු - බුදු පිළිම - චෛත්‍ය - ආරාම - ධාතූන් වහන්සේලා

ii. පරිභෝග වස්තු - බෝධි වෘක්ෂය - වජ්‍රාසන - පාත්‍රා ධාතු - සිවුරු ආදිය

19. පූජා

i. ආමිස පූජා - දන්දීම - චෛත්‍ය ආරාම කරවීම, පැන් පොකුණු විහාර කරවීම, තොරණ ඉදිකිරීම ආදිය

ii. ප්‍රතිපත්ති පූජා - පන්සිල් - අටසිල් - දසසිල් අධිසිල් රැකීම - භාවනා කිරීම

20. යශෝධරා දේවිය හඳුන්වන නම -

i. රාහුල මාතා

ii. බිම්බා දේවිය

21. ප්‍රීති

i. සාමිස ප්‍රීතිය - අඹුදරු - දේපළ - ධනය ගැන සිතා සතුටු වීම

ii. නිරාමිස ප්‍රීතිය - බුද්ධ - ධර්ම - සංඝ යන රත්නත්‍රය ගැන සිතා සතුටු වීමත් [illegible] මාර්ගඵල [illegible] ඇති වන ප්‍රීතිය.

22. බුද්ධ දේශනා දෙකොටස

i ධර්ම - නොයෙක අවස්ථාවන්හි දී නොයෙක කරුණු හේතු කොට ගෙන පැනවූ විනය කරුණු හැර අන් සියලුම දේශනා

ii විනය - නොයෙක් අවස්ථාවන්හි දී නොයෙක් කරුණු අරභයා භික්ෂූන් හට පනවන ලද විනය කරුණු

23. දෙවැදෑරුම් කර්ම විපාක

i ප්‍රතිසන්ධි විපාක - තමන් කළා වූ කුසලාකුසල යන්ට අනුරූපව යම් භවයක පිළිසිඳ ගැනීම.

ii ප්‍රවෘත්ති විපාක - ඒ කුසලාකුසලයන්ට අනුරූපව ඉපදුණු සත්වයා හට සැප හෝ දුක් ලබා දීම.

24. ධ්‍යාන

i. රූපී ධ්‍යාන - සමථ භාවනාව මගින් උපදවා ගන්නා ධ්‍යාන (ප්‍රථමධ්‍යානය ආදී)

ii. අරූපී ධ්‍යාන - සතර ආකාරයකින් උපදවා ගන්නා ධ්‍යාන (ආකාසානාඤ්චායතනය ආදී)

25. දේව ධර්ම

i. හිරි පසපව - දග අකුසල කිරීමට ඇති ලැජ්ජාව

ii. ඔත්තප්ප - පසපව - දග අකුසල් කිරීමට ඇති බිය.

26. සීලය

i. චාරිත්‍ර සීල - ශික්ෂාපද නොබිඳ ආරක්ෂා කිරීම

ii. වාරිත්‍ර සීල - ප්‍රාණඝාතාදි අකුසල වලින් වැළකීම.

27. බුදුන් වහන්සේගේ දේශනා ක්‍රම

i. සංඛිත්ත දේශනා - කෙටියෙන් දේශනා කිරීම

ii. විත්ථාරේන දේශනා - විස්තර සහිතව දේශනා කිරීම

28. ස්කන්ධ

i. නාම ස්කන්ධ - නාමිකව ඇත්තාවූ ස්කන්ධ සතර (වේදනා ආදී)

ii. රූප ස්කන්ධ - රූප වශයෙන් ඇත්තාවූ විනාශ වන ස්කන්ධ

28. කුසල කර්ම

i. වට්ටගාමී කුසල් (සසර දික්වීමට හේතුවන කුසල්)

ii. විවට්ටගාමී කුසල් (සසර කෙටි වීමට හේතුවන කුසල්)

29. ධර්ම ධරයන්

i. පරියත්ති ධර

ii. ප්‍රතිපත්ති ධර

30. සකෘදාගාමී වීමේදී යටපත් වන සංයෝජන

i. කාමරාග - කාමලෝකයට හා පංචකාමයන්ට ඇති බලවත් ඇ

ii. ව්‍යාපාද - තරහව හෙවත් ක්‍රෝධය

(අනාගාමී වීමේදී මෙම සංයෝජන දෙක නැතිවේ)

31. ශාසනයේ කොටස් දෙක -

i. ග්‍රන්ථ ධූර - ත්‍රිපිටකය ඉගෙනීම හෝ ඉගැන්වීම හා මද වශයෙ
භාවනාව

ii. විදර්ශන ධූර - විදර්ශනා භාවනාව සඳහා සිය කාලය වැය
කිරීම

32. සමාධි -

i. උපචාර සමාධි - ධ්‍යානයන්ට ආසන්න සිත්හි සමාධිය

ii. අර්පනා සමාධි - මාර්ග-ඵල සිත්හි යෙදෙන සමාධිය

33. අකුසල මූල

i. අවිජ්ජා - චතුරාර්ය සත්‍යය නොදැනීම

ii. තණ්හා - පංචකාම සම්පත්හි ඇලීම

න්ව හෙවත් තුන බැගින් වූ දහම් කරුණු

තුන්පින් කිරියවත් (ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියා)

i. දාන - තමන් සතු දෙය පිරිසිදු සිතින් දීම

ii. ශීල - පන්සිල් අටසිල් දසසිල් අධිසිල්

iii. භාවනා - සමථ හා විපස්සනා ආදී වශයෙන් සිත්හි ඒකග්‍රතාව ඇති කර ගැනීම

ත්‍රිවිධ රත්නය

i. බුද්ධ - ලොව්තුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ

ii. ධම්ම - උන්වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛයෙන් දේශනා කළ දහම් කරුණු

iii. සංඝ - සාරිපුත්ත - මොග්ගල්ලාන ආදී පටන් අවිච්ඡින්නව පැවත එන සංඝ පරම්පරාව

පුත්‍රයන්

i. අතිජාත - පන්සිල් රකින දෙමාපියන්ටද වඩා උසස් ගුනැති පුත්‍රයන්

ii. අනුජාත - පන්සිල් රකින තම දෙමාපියන් සේ සිටින පුත්‍රයන්

iii. අවජාත - පන්සිල් රකින දෙමාපියනට වඩා පහත්ගති ඇති පාපකාරි පුත්‍රයන්

තුන්දොර (ත්‍රිවිධ ද්වාර)

i. සිත - කුසලාකුසලයන්ට මුල්වේ

ii. කය - පසිඳුරන්ගෙන් සැදුම්ලත් ශරීරය

iii. වචනය - සුභාෂිත මෙන්ම මුසාවාද ආදිය නික්මෙන

තුන් සරණය

i. බුද්ධ

ii. ධම්ම

iii. සංඝ

6 තිවිධ සංඥා (මනසෙහි හට ගන්නා විවිධ විපරීත ස්වභාවයන්)

i. තණ්හා - ද්වි ඇල්ම නොහොත් ආශාවන්
ii. දිට්ඨි - වැරදි දැකීම (මිත්‍යා දෘෂ්ටිය)
iii. මාන - තමා සමණක් උසස්ය යන හැඟීම

7 බුද්ධාන සාසනය

i. සබ්බ පාපස්ස අකරණං - සියලු පාපයන් කෙරෙන් වැළකීම
ii. කුසලස්ස උපසම්පදා - කුසලයන් වඩා වර්ධනය කර ගැනීම
iii. සචිත්ත පරියෝ දපනං - තම සිත් සතන් භාවනාදියෙන් පි
කර ඒකාග්‍රතාවය ඇතිකර ගැනීම

8 තුන්හරා බෝධිය

i. බුදු
ii. පසේබුදු
iii. මහරහත්

9 තුන් කල් (කාලත්‍රය)

i. අතීත - ගෙවීගිය කාලය
ii. වර්තමාන - අද පවතින කාලය
iii. අනාගත - හෙට උදාවන කාලය

10 ත්‍රිපිටකය (තෙවලා දහම්)

i. සූත්‍ර පිටකය - (බුදුන් වහන්සේ නොයෙක් තැන් හීදී දේශනා ක
ලද සූත්‍ර එකමුතුව
ii. විනය පිටකය - භික්ෂූන්ට පැනවූ නීති සමුදාය
iii. අභිධර්ම පිටකය - මාතෘ දිව්‍යරාජයාණන්ට දෙසූ ගැඹුරු දහම්
කරුණු එකමුතුව

11 තිලකුණු (ත්‍රි ලක්ෂණ)

i. අනිත්‍ය - සියලු සංස්කාරයන් නැසෙන සුළු බව
ii. දුඛ - සියලු සංස්කාර දුක කෙළවර කරඇති බව
iii. අනාත්ම - සියලු සංස්කාර නොපවත්නා ස්වභාව හෙවත් මමං
මාගේය කියා ගතයුත්තක් නොමැති බව

ත්‍රිවිධ ගිනි

i. රාග ගින්න පංචකාම සම්පත්හි ඇලි ගැලී සිටීම
ii. ද්වේෂ ගින්න - තරහට හෙවත් කෝප වීම
iii. මෝහ ගින්න - ඇති තතු නියමකාර නොදන සිහි මුලාව

ත්‍රිකෝටික පාරිශුද්ධික මාංශය (භික්ෂූන් වහන්සේට
ප ඇති මාංශයන්)

i. අදිට්ඨ - තමන් වහන්සේ පිණිස කියා සතෙකු මරණයට පත්කරන
   අයුරු නොදුටු මාංශ
ii. අස්සුත -තමන් වහන්සේ සඳහා කියා සතෙකු මරණයට පත්කළ
   බව නොඇසූ මාංශ
iii. අපරිසංකිත - තමන් වහන්සේ සඳහා සතෙකු මැරූ බවට සැක
   නොකරන ලද මාංශ

තුන්බිය (විශාලා මහනුවර බුදුන් දවස හටගත් තුන්බිය
රතන සූත්‍රය සජ්ඣායනා කරමින් නුවර පුරා පැන්
සීමෙන් දුරුවිය)

i. රෝග බිය - දැඩි නියඟ නිසා දුහුවිලි ආදියෙන් වසංගත රෝග
   හට ගැනීමෙන්
ii දුර්භික්ෂ බිය - නියඟය වැනි ස්වභාවික විපත් නිසා ජලය නොමැතිව
   හට භෝග විනාශ වීමෙන්

iii. අමනුෂ්‍ය බිය - තැන තැන මලමිණී හේතුවෙන් ඇතිවන යක්ෂ -
   ප්‍රේත උවදුරු

5 අනිත්‍ය ලක්ෂණ (ත්‍රිවිධ සංස්කාර)

i. ජාති - ඉපදීම
ii. ජරා - වයසගත වීම
iii. මරණ - මියයෑම

6 තුන් සූත්‍ර

i. රතන සූත්‍රය - තුන්බිය පහකිරීමට දෙසා වදාළහ
ii. මංගල සූත්‍රය - දෙව් - මිනිසුනට මංගල හෙවත් යහපත් කරුණු
iii. කරණීයමෙත්ත සූත්‍රය - සියලු සත්ත්වයින් හට මෛත්‍රී කිරීම
   උදෙසා

17 ත්‍රි විද්‍යා

i. පුබ්බේ නිවාසානුස්සති - පෙර විසූ කඳ පිළිවෙළ දකිනා නුවණ
ii. දිබ්බ චක්ඛු - ඇසට නොපෙනෙන මානයේ ඇති දේ දකින
නුවණ
iii. ආසවක්ඛය ඥානය - සියළු ආශ්‍රවයන් හෙවත් ඇලීම් දුරලන
නුවණ

18 සුගති ලෝක

i. දෙව් ලොව - 6
ii. මිනිස් ලොව - 1

iii. බඹ ලොව - 20

19 තුන් ලොව

i. සත්ව ලෝක - මිනිස් ලොව - සදෙව් ලොව - සතර අපා
ii. සංස්කාර ලෝක - රූපාවචර හෙවත් බඹලෝ 16
iii. අවකාශ ලොව - අරූපාවචර ලෝක - 4

20 වාද හෙවත් ඇදහීම්

i. නාස්ථික දිට්ඨිය - කුසල් හෝ අකුසල් වලට විපාක නොලැබේ
යැයි ඇදහීම හා ප්‍රකාශ කිරීම
ii. අහේතුක දිට්ඨිය - සත්වයාගේ විමුක්තියට හෙවත් විසුද්ධියට
කිසිදු හේතුවක් නැතැයි ඇදහීම හා ප්‍රකාශ
කිරීම
iii. අකිරිය දිට්ඨිය - කුසල් අකුසල් වලින් කිසිදු පලයක් නැතැයි
ඇදහීම හා ප්‍රකාශ කිරීම

21 බුදුන්වහන්සේගේ තෙමගුල

i. ඉපදීම - වෙසක් පුර පසළොස්වක් පොහොය දින ලුම්බිණි සල්
උයනේදී
ii. බුදුවීම - වෙසක් පුර පසළොස්වක් පොහෝ දින බුද්ධ ගයාවේ
iii. පිරිනිවීම - වෙසක්පුර පසළොස්වක් පොහෝ දින කුසිනාරා
නුවර මල්ල රජ දරුවන්ගේ උපවර්තන නම් උයනෙහි
සල් ගස් දෙකක් අතර පනවන ලද යහනේදී

2 තුන්තරා බෝධි ධර්ම (බුදු බව පතන බෝධිසත්වයන් පිරිය යුතු ගුණධර්ම)

i. ත්‍රිවිද්‍යා - පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ආදී ධ්‍යාන

ii. පංච මහා පරිත්‍යාග - ඇස් ඉස් මස් ලේ අඹුදරුවන් දන්දීම

iii. දස පාරමිතා - දාන - සීල - නෙක්ඛම්ම ආදී පාරමිතා දහය

3 බුද්ධ ශාසනය

i. පර්යාප්ති - ත්‍රිපිටක ධර්මය (විනය - සූත්‍ර- අභිධර්ම)

ii. ප්‍රතිපත්ති - සීල - සමාධි - ප්‍රඥා

iii. ප්‍රතිවේධ - නිවන

4 ත්‍රි ශික්ෂාවන්

i. සීල - පන්සිල් - අටසිල් ආදියෙහි පිහිටීම

ii. සමාධි - භාවනා මගින් සිතෙහි ඒකාග්‍රතාව

iii. ප්‍රඥා - ත්‍රිලකුණු (අනිත්‍ය, දුඃඛ, අනාත්ම) පිළිබඳ නිවැරදිව දක්නා නුවණ

25 අභිසංස්කාර

i. පුඤ්ඤාභි සංස්කාර - කාම ලෝකවල ඉපදීමට හේතුවන සිතාමතා කරන පුන්‍ය ක්‍රියා

ii. අපුඤ්ඤාභි සංස්කාර - සතර අපා ආදී දුගති වල ඉපදීමට හේතුවන අකුසල ක්‍රියා

iii. අනෙඤ්ජාභි සංස්කාර - අරූපී භවයන්හි ඉපදීමට හේතුවන කුසල ක්‍රියා

26 ත්‍රිවිධ අකුසල විතර්ක

i. කාම විතර්ක - අඹුදරු - වස්තුව ආදී පංචකාම සම්පත් පිළිබඳ සිතුවිලි

ii. ව්‍යාපාද විතර්ක - අන්‍යන් පිළිබඳ වෛරය හෙවත් ක්‍රෝධයෙන් යුත් සිතුවිලි

iii. විහිංසා විතර්ක - අන්‍යන් හට හිංසා පීඩා කිරීමේ කල්පනා

27 ත්‍රිවිධ ඇස

i. මාංස චක්ඛු - සාමාන්‍ය මසැස
ii. දිබ්බ චක්ඛු - දිවැස (පියවි ඇසට නොපෙනෙන දේ දකින
iii. පඤ්ඤා චක්ඛු - නුවණැස

28 ලෝක විනාශය සිදුවන ක්‍රම

i. ජලයෙන් - සප්ත මහා සාගර ගංගාදියෙහි ජලය පිටාර ගැලී
ii. ගින්නෙන් - ස්වභාවිකව හට ගන්නා ලැව්ගිනි සහ වෙනත්
හේතුවෙන්ද මිනිසා විසින් දල්වන ගිනි හේතු
iii. වායුවෙන් - කුනාටු - සුළි සුළං ආදියෙන්

29 ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය ත්‍රි ශික්ෂාවන්ට බෙදෙන අයුරු

1. සම්මා දිට්ඨි
2. සම්මා සංකප්ප } ප්‍රඥා
3. සම්මා වාචා
4. සම්මා කම්මන්ත
5. සම්මා ආජීව } ශීල
6. සම්මා වායාම
7. සම්මා සති
8. සම්මා සමාධි } සමාධි

30 මහා මංගල සූත්‍රය දේශනා කිරීමට පෙරාතුව දෙවියන් හා මිනිසුන් අතර මංගල යැයි අදහස් කරන ලද කරුණු

i. දිට්ඨ මංගල - දකින දෙය මංගල වේ
ii. සුත මංගල - අසන දෙය මංගල වේ
iii. මුත මංගල - සුඛ ස්පර්ශයන් - මිහිරි දේ - සුබවාදී සිතුවි
මංගල වේ.

31 ත්‍රිවිධ ඍතු

i. ගිම්හාන - උෂ්ණත්වය අධික ග්‍රීෂ්ම කාලය
ii. වස්සාන - වර්ෂා කාලය (වස් විසීමේ කාලය)
iii. හේමන්ත - වසන්ත කාලය හෙවත් ගහකොළ මලින් බර
කාලය

ත්‍රිවිධ දේශනා

i. ආණාදේශනා - බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් විනය ආදිය පැනවීම
ii. වෝහාර දේශනා - ව්‍යවහාරයේ පවතින ලෙසින් දේශනා කිරීම
iii. පරමත්ථ දේශනා - පරමාර්ථ හෙවත් චිත්ත - චෛතසික රූප නිබ්බාන ආදි ගැඹුරු දේශනා

ත්‍රිවිධ දුශ්චරිත

i. කාය දුශ්චරිත (කයෙන්) - පාණාතිපාතාදී අකුසල් කිරීම
ii. වාග් දුශ්චරිත - මුසාවාද - පිසුනාවාචා ආදිය
iii. මනෝ දුශ්චරිත (මනසින්) අභිජ්ඣා හෙවත් දැඩි ලෝභය ව්‍යාපාද හෙවත් ක්‍රෝධය මිත්‍යා දෘෂ්ටි හෙවත් වැරදි දැකීම

කුසල මූල

i. අලෝභ - (නොඇගිලි බව) දන්දීමේ ආදි වශයෙන්
ii. අදෝස - ක්‍රෝධ නැති සංසුන් බව
iii. අමෝහ - ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරේ භක්තිය

5 අකුසල මූල

i. ලෝභ - මසුරු බව හෙවත් තමන් සතු දෙයක් දන් නොදීම
ii. දෝස - තරහට හෙවත් කෝපවන ස්වභාව
iii. මෝහ - ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරේ සිත නොපැහැදීම වැරදි ලෙස සිතා ගැනීම

6 ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණා

i. කාම තණ්හා - පංචකාම සම්පත්හි ඇලී ගැලී සිටීම
ii. භව තණ්හා - භවය හෙවත් සසරෙහි ඇලීම නොහොත් ශාස්වත දෘෂ්ටිය
iii. විභව තණ්හා - භවය හෙවත් සසර අත්හැරීමේ ආශාව නොහොත් උච්ඡේද දෘෂ්ටිය

37 සෝවාන් වීමේදී නැතිව යන සංයෝජන

i. සක්කාය දිට්ඨි - ආත්මයක් ඇතැයි යන විශ්වාසය
ii. විචිකිච්ඡා - බුද්ධාදි අටතැන කෙරෙහි සැකය
iii. සීලබ්බත පරාමාස - වැරදි ව්‍රත හා සීල සමාදානය

38 ත්‍රිවිධ භය

i. ජාති භය නොයෙක් භවයන්හි ඉපදීමට ඇති බිය
ii. ජරා භය පංචස්කන්ධයන්ගේ දිරායාමට හෙවත් මහලු
ඇති බිය
iii. මරණ භය තම මරණය පිළිබඳ හටගත් බිය

39 ත්‍රිවිධ චෛත්‍ය (වන්දනා කලයුතු පූජාවස්තු)

i. ශාරීරික - බුදුන්වහන්සේගේ හෝ රහතන් වහන්සේලාගේ
ලලාට ධාතු - දන්ත ධාතු ආදී ශාරීරික ධාතුන්
වහන්සේලා
ii. පාරිභෝගික - බෝධි වෘක්ෂය - වජ්‍රාසනය - පාත්‍රා ධාතුව
සිවුරු ආදිය
iii. උද්දේසික - බුදුපිළිම - සිතුවම් - චෛත්‍ය ආදිය

40 සිදුහත් කුමරුගේ මාලිගා (ඒ ඒ ඍතු වලදී)

i. රම්‍ය
ii. සුරම්‍ය
iii. සුභ

41 තුන්බෑ ජටිලයන්

i. පූර්ණ කාශ්‍යප
ii. නදී කාශ්‍යප
iii. ගයා කාශ්‍යප

42 තුන් සිවුරු

i. තනිපට සිවුර
ii. දෙපට සිවුර
iii. අඳනය

43 සිදුහත් කුමරු තම විමුක්තිය සොයා යන ගමනේදී ආශ්‍රය කළ ගුරුවරු

i. භග්ගව තවුසා
ii. ආලාර කාලාම තවුසා
iii. උද්දක රාමපුත්‍ර තවුසා

44 පාරමිතාවක් බෙදෙන කොටස්

i. පාරමී
ii. උප පාරමී
iii. පරමත්ථ පාරමී

උදාහරණ - දාන පාරමිතාව
දාන උපපාරමිතාව
දාන පරමත්ථ පාරමිතාව

45 චිත්ත චෛතසිකයන්ගේ පසුබැමට හේතුවන vථීන මිද්ධ නිවාරණයv නසා වීර්යය වඩවන ත්‍රිවිධ අවස්ථාවන්

i. ආරම්භක ධාතු - යම් කාර්යයක් පටන් ගන්නා අවස්ථාවේ ඇති වීර්යය
ii. නික්ඛම්ම ධාතු - එම කාර්යය කරන අතරතුරදී ඇතිවන කුසීත බව නසාලන වීර්යය
iii. පරක්කම ධාතු - එම කාර්යය කරන අතරදී හටගන්නා බාධා නසාලන වීර්යය

46 සම්මා සංකප්ප (යහපත් වූ කල්පනාව)

i. නෙක්ඛම්ම සංකප්ප - පසිඳුරන් පිනවීමේ ආශාවන්ගෙන් මිදිමේ කල්පනාව
ii. අව්‍යාපාද සංකප්ප - සියලුම ලෝ සතුන් වෙත වෛර නොකොට නිදුක් - නීරෝගී වේවා යන මෛත්‍රී පෙඳරි කල්පනාව
iii. අවිහිංසා සංකප්ප - කිසිදු සත්වයෙක් හට හිංසා පීඩා ගෙන නොදීමේ කල්පනාව

47 ධර්ම සංගායනා ත්‍රිත්වය සඳහා දායක වූ රජවරු

i. ප්‍රථම ධර්ම සංගායනාව - අජාසත් රජු
ii. දෙවන ධර්ම සංගායනාව - කාලාශෝක රජු
iii. තෙවන ධර්ම සංගායනාව - ධර්මාශෝක රජු

48 ධර්ම සංගායනා ත්‍රිත්වයට මුලික වූ හිමිවරු

i. ප්‍රථම ධර්ම සංගායනාව - මහා කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ
ii. දෙවන ධර්ම සංගායනාව - සබ්බකාමී හා යස මහරහතන් වහන්සේලා
iii. තෙවන ධර්ම සංගායනාව - මොග්ගලිපුත්ත තිස්ස මහරහතන් වහන්සේ

49 ධර්ම සංගායනා තුන්වයට හේතු වූ ආසන්න කරුණු

i. ප්‍රථම ධර්ම සංගායනාව - සුභද්‍ර නම් වයෝවෘද්ධ භික්ෂුවගේ
වදන්

ii. දෙවන ධර්ම සංගායනාව - වජ්ජිපුත්තක භික්ෂූන් අකැප දස
වස්තු කැපයැයි ප්‍රකාශ කිරීම

iii. තෙවන ධර්ම සංගායනාව - භික්ෂූන් අතර නිකාය භේදය ඇති
ධර්මකරුණු එකිනෙකට වෙනස්
අර්ථ දැක්වීම

50 ත්‍රිවිධ දාන

i. ආමිස දාන - දන්දීම, චෛත්‍ය, විහාර ආරාම කරවීම,
ගිලානෝපස්ථාන, තොරණ ආදිය ඉදිකිරීම

ii. ධර්ම දාන - දහම් දෙසීම, ධර්ම සාකච්ඡා, දහම් පොත් ලිවීම,
දහම් ඉගැන්වීම

iii. අභය දාන - මරණයට නියමවූ සත්වයින් හට ජීවිත දානය

51 ත්‍රිවිධ ක්ලේශ ප්‍රහානයක්

i. තදංග ප්‍රහානය - තාවකාලිකව කෙලෙසුන් යටපත් කිරීම

ii. වික්ඛම්භන ප්‍රහානය - කෙටි කලකට පමණක් කෙලෙසුන්
කිරීම

iii. සමුච්ඡේද ප්‍රහානය - කෙලෙස් සහමුලින්ම නැති කිරීම

52 ත්‍රිවිධ සෝවාන් ඵල

i. ඒක බීජ - සෝවාන් වූ ආත්මයේදීම රහත් වීම

ii. කෝලංකෝල - සෝවාන් වූ පසුව ආත්ම 2 - 6 දක්වා
රහත් වීම

iii. සත්තක්ඛත්තු පරම - සෝවාන් වූ පුද්ගලයා ආත්ම 7ක්
රහත් වීම

53 ත්‍රිවිධ උපාදාන (මමය - මාගේය දැඩිව අල්වාගැනීම)

i. කාම උපාදාන - පංචකාමයෙහි දැඩිව ඇලී ගැලීම

ii. දිට්ඨි උපාදාන - මිත්‍යා දෘෂ්ඨිය දැඩිව ගැනීම

iii. අත්තවාදි උපාදාන - ගෝව්‍රත - අශ්වව්‍රත කී සුනඛ ව්‍රත
වැරදි ව්‍රත ගැනීම (ශීල)

54 තිපරිවට්ට

i. සච්ච ඤාණ - චතුරාර්ය සත්‍යය ඇතැයි යන නුවණ

i. කිච්ච ඤාණ - චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කළ යුතුය යන නුවණ

i. කත ඤාණ - චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කළේය යන නුවණ

55 ත්‍රිවිධ චෛත්‍යය

i. ධාතු

ii. බෝධ්‍යංග

iii. විහාරය

56 ත්‍රිවිධ බෝධි සත්ත්වයන්

i. ප්‍රඥාධික - ප්‍රඥාවෙන් අගතැන්පත් උතුමා

ii. ශ්‍රද්ධාධික - ශ්‍රද්ධාවෙන් අගතැන්පත් උතුමා

iii. වීර්යාධික - වීර්යයෙන් අගතැන් පත් උතුමා

57 බුදු දහමෙහි දැක්වෙන දෙවිවරු

i. සම්මුති දෙව - රජ ඇමති ආදී ප්‍රභූවරු

ii. විශුද්ධි දෙව - බුදු - පසේබුදු මහරහත් ආදී කෙලෙසුන් නැසූ උතුමන්

iii. ඖපපාතික දෙව - සසර සරන අතර මහත් වූ පුන්‍ය කර්මයන් සිදුකර දිව්‍ය ලෝකවල පහල වන දෙවිවරු

58 මරණාසන්න අයෙකුගේ අරමුණු (මේවා මරණාසන්න අවස්ථාවේදි පෙනී ඒ ඒ අරමුණු වලට අදාලව මුහුනේ හා ශරීරයේ ඉරියව් වෙනස් වේ

i. කර්ම - තමන් විසින් කළ කුසල් හෝ අකුසල් පිළිබඳ අරමුණු

ii. කර්ම නිමිති - තමා විසින් සිදුකළ කුසල හෝ අකුසලය සඳහා උපයෝගී කරගත් දේ

iii. ගති නිමිති - තමා කරන ලද කුසලය හෝ අකුසලය අනුව මීළඟ භවයේ උපදින ස්ථානය අපාය නම් ගිනිදැල් - ලෝ දිය ආදිය ද දෙව්ලොව නම් දෙව්ලොව මල් මාලා ආදිය

චතුෂ්ක හෙවත් හතර බැගින්

1 චතු ආර්ය සත්‍ය
- i. දුක - සංස්කාරයන් දුකින් යුක්ත බව
- ii. සමුදය - එම දුක් හටගැනීමට හේතුව
- iii. නිරෝධ - එම දුක් නැතිකරලීම
- iv. මාර්ග - එම දුක් ගිනි නිවාලීමේ මග

2 සතිපට්ඨාන
- i. කායානු පස්සනා - කය පිළිබඳ අනිත්‍ය මෙනෙහි කිරීම
- ii. වේදනානු පස්සනා - කය නිසා හටගන්නා ත්‍රිවිධ වේදනා මෙනෙහි කිරීම
- iii. චිත්තානු පස්සනා - සිතෙහි වෙනස්වීම්, අනිත්‍ය බව මෙනෙහි කිරීම
- iv. ධම්මානු පස්සනා - සියළු සංස්කාර අනාත්ම බව මෙනෙහි කිරීම

3 අපාය
- i. නිරය - නරකය
- ii. තිරච්ඡානයෝනි - තිරිසන්
- iii. පෙත්තිවිෂය - ප්‍රේත
- iv. අසුරකාය - අසුර

4 පෙර නිමිති
- i. රෝගියෙක්
- ii. මහල්ලෙක්
- iii. මළ සිරුරක්
- iv. පැවිදි අයෙක්

5 හින්දු දහම් වන චතුර්වේද
- i. ඍග් - බිය දේවතාවන්ට ගයන ස්තුති ගීතිකා
- ii. යජුර් - බ්‍රාහ්මණයන් භාවිතා කළ ඍග් වේදයේ ඇතැම් ගීත
- iii. සාම - සංගීත පූජාවට යොදාගත් ඍග් වේද ගීතිකා
- iv. අථර්ව - වේද මන්ත්‍ර හා යාතිකා

6 සතර මග සතර ඵල

i. සෝවාන් - මගඵල නැවත ආත්ම හතක් දක්වා උපදී
ii. සකෘදාගාමී - මගඵල නැවත එක් වරක් පමණක් උපදී
iii. අනාගාමී - මගඵල නැවත නූපදී
iv. අර්හත් - මගඵල නැවත නූපදී

7 චතු පාරිශුද්ධ ශීල - භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ උසස් සීල (සතර සංවර ශීල)

i. ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීල - භික්ෂු විනය ආරක්ෂා කිරීම
ii. ඉන්ද්‍රිය සංවර ශීල - පසිදුරන් පාලනය කිරීම
iii. ආජීව පාරිශුද්ධි ශීල - පිරිසිදු දිවි පෙවෙත
iv. ප්‍රත්‍ය සංනිශ්‍රිත ශීල - අවශ්‍යම දෙය පමණක් පරිහරනය කිරීම

8 ව්‍යග්ඝපජ්ජ සූත්‍රයෙහි සඳහන් ගිහියෙකුගේ මෙලොව - පරලොව සැපතට හේතුවන ශීල

i. ශ්‍රද්ධා - ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි පවත්නා භක්තිය
ii. ශීල - පස් පවින් වැළකීම
iii. ත්‍යාග - ත්‍යාගශීලී බව හෙවත් තමන් සතු දෑ දීම
iv. ප්‍රඥා - පංච ස්කන්ධයන්ගේ හට ගැනීම - නැතිවීම දන්නා නුවණ

9 ගිහියකුට ලැබිය හැකි සැප

i. අත්ථි සුඛ - දැහැමිව ධනය උපයා ගැනීම
ii. භෝග සුඛ - යහපත් දැහැමි කටයුතුවල යෙදීම
iii. අනණ සුඛ - කිසිවක් සඳහා හෝ නය නොවීම
iv. අනවජ්ජ සුඛ - තිදොරින් අකුසල් නොකිරීම

10 ඇසුරු කළයුතු මිත්‍රයින් සතර දෙනා

i. උපකාරක - සියඳු කල්හිම සිය මිතුරාට උපකාරී වන අය
ii. අනුකම්පක - විපතෙහිදී සිය මිතුරාට අනුකම්පා කරන අය
iii. සමාන සුඛ දුඃඛ - දුක සැප දෙකෙහිම සමව සිටින අය
iv. අත්ථක්ඛායි - සිය මිතුරා පවින් වලක්වා යහමග පෙන්වන්නා

11 ඇසුරු නොකළයුතු මිත්‍රයින් සතර දෙනා (පාපමිත්‍ර)

i. අඤ්ඤදත්ථුහර - යමක් ලබා ගැනීමට පමණක් එන අය
ii. වචීපරම - වචනයෙන් පමණක් සංග්‍රහ කරන අය
iii. අනුප්පියභාණී - හොඳ - නරක දෙකෙහිදීම උදව්කරන අය
iv. අපාය සහාය - සුරා - සූදු ආදී මගින් සිය මිතුරා විනාශය කරා ගෙනයන අය

12 සිව්වනක් පිරිස

i. භික්ෂු - සාරිපුත්ත - මොග්ගලාදි ලෙසින් පැවතෙන භික්ෂූන්
ii. භික්ෂුණී - මහා ප්‍රජාපතී ගෝතමී තෙරණිය පටන් පැවතෙන භික්ෂුණීන්
iii. උපාසක - නිත්‍ය ශීල - අෂ්ඨාංග ශීල රකිනා ගිහියන්
iv. උපාසිකා - නිත්‍ය ශීල - අෂ්ඨාංග ශීල රකිනා ගිහි කාන්තාවෝ

13 සිව් බඹ විහරණ

i. මෙත්තා - සියලු සත්වයන් කෙරෙහි පතල මෛත්‍රිය
ii. කරුණා - සියලු සත්වයන් කෙරෙහි කරුණාවන්ත බව
iii. මුදිතා - සියලු සතුන් කෙරෙහි මෘදුබව
iv. උපේක්ෂා - සියලු සතුන් කෙරෙහි මධ්‍යස්ථ බව

14 සිව් පසය (ගිහියන් විසින් භික්ෂූන් වහන්සේ උදෙසා කරන පූජාවන්)

i. චීවර - සිවුරු (තුන් සිවුරු - අටපිරිකර ආදිය)
ii. පිණ්ඩපාත - පිඩුසිඟා වඩින භික්ෂූන් හට දන්දීම
iii. සේනාසන - වැඩ හිඳීමට ආරාම හා භාවනාවන් සඳහා සෙනසුන්
iv. ගිලන්පස - නිසිකල පානය සඳහා පූජා කරන ඔසුපැන් - කොලකැඳ - පානවර්ග

15 සිව් පිළිසිඹියා (සතර ප්‍රතිසම්භිදා)

i. අර්ථ - අර්ථය හෙවත් තේරුම් ගැනීමේ නුවණ
ii. ධම්ම - තෙවලා දහම පිළිබඳව ඇති නුවණ
iii. නිරුක්ති - අර්ථය හා දහම් පිළිබඳ නුවණ
iv. ප්‍රතිභාන - ඉහත කරුණු සියල්ල වටහා ගන්නා නුවණ

16 සතර මහා භූත

i. පඨවි - තද හෝ මෘදු ස්වභාවය
ii. ආපෝ - දියර මෙන් වැගිරෙන ස්වභාවය
iii. තේජෝ - ශීත හා උෂ්ණ ස්වභාව
i. වායෝ - වායුමය ස්වභාව

17 ව්‍යග්ඝපජ්ජ සූත්‍රයෙහි සඳහන් මෙලොව පරලොව වශයෙන් සැපතට හේතුවන කරුණු

i. උට්ඨාන සම්පදා - උත්සහවත් බව
ii. ආරක්ඛ සම්පදා - ආරක්ෂාව පිළිබඳ සැලකිලිමත්
iii. කල්‍යාණ මිත්තතා - දුක - සැප - දෙකෙහිම තමන් සමග හිඳිනා කලණ මිතුරන් ඇති බව
iV. සමජීවිකතා - අතිශය මසුරු හෙවත් ලෝභ නොවී එමෙන්ම අතිශයින් නිකරුනේ වස්තුව නාස්ති නොකොට අරපරිස්සම් වීම

18 රූපය හට ගැනීමට හේතුවන ප්‍රත්‍ය

i. කර්ම - කුසල හෝ අකුසල කර්ම
ii. චිත්ත - ඒ සඳහා මුල්වන චිත්ත පරම්පරාව
iii. ඍතු - ශීත හා උෂ්ණත්ව බලපෑම්
iV. ආහාර - රූපය රැකීමට අවශ්‍ය ආහාර පානාදිය

19 වචනයෙන් සිදුවන අකුසල්

i. මුසාවාදා - බොරුකීමෙන්
ii. පිසුනාවාචා - කේලාම් කීමෙන්
iii. ඵරුසාවාචා - දැඩි - රළු වදන් ප්‍රකාශ කිරීමෙන්
iV. සම්ප්‍රප්පලාපා - හිස් වදන් ප්‍රකාශ කිරීමෙන්

20 බුදුන් දවස දඹදිව පැවති කුල

i. බ්‍රාහ්මණ - තවුසන් හා බමුණන්
ii. ක්ෂත්‍රිය - රජ - ඇමති - සිටු ආදීන්
iii. වෛශ්‍ය - වෙළඳාම් කරන්නෝ
iV. ශුද්‍ර - බැලමෙහෙවර කරන්නෝ

21 සතර කමටහන් (භාවනා සඳහා නිමිති)

i. බුද්ධානුස්සති භාවනා - බුදුගුණ මෙනෙහි කරමින් එයම නිමිතිකොට භාවනා කිරීම

ii. මෛත්‍රී භාවනාව - කරණීයමෙත්ත සූත්‍රයේ සඳහන් පරිදි සියලු සත්වයින් නිදුක් - නීරෝගී වේවායි භාවනාව

iii. අසුභ භාවනා - දස අසුභ හෙවත් ඉදිමුණ මල සිරුර - නිල් පැහැ වූ මල සිරුර - විසිරුණ මල සිරුර ආදී දස අසුභ භාවනාව

iv. මරණානුස්සති භාවනා - මරණය ගැන මෙනෙහි කොට භාවනා කිරීම

22 රූපී ධ්‍යාන

i. ප්‍රථම ධ්‍යානය - පළමු ධ්‍යානය

ii. ද්විතීය ධ්‍යානය - දෙවන ධ්‍යානය

iii. තෘතිය ධ්‍යානය - තෙවන ධ්‍යානය

iv. චතුර්ථ ධ්‍යානය - සිව්වන ධ්‍යානය

23 සතර අචින්තෙය්‍යය ධර්ම (අනන්තයක් - කෙලවරක් නැති)

i. බුද්ධ විෂය - බුදුගුණ අනන්ත බව

ii. ලෝක විෂය - ලෝකයන් අනන්ත බව

iii. චිත්ත විෂය - සිත් (සිතුවිලි) අනන්ත බව

iv. කර්ම විෂය - කුසලා කුසල කර්ම විපාක අනන්ත බව

24 සිව් රඟ සේනා (චතුරාංගනී සේනාව)

i. ඇත් - හස්ති සේනාව

ii. අස් - අශ්ව සේනාව

iii. රිය - රථ සේනාව

iv. පාබල - හමුදා භට පිරිස

25 අභිධර්මයෙහි ඇතුලත් පරමාර්ථ

i. චිත්ත - (සෝමනස්ස - දෝමනස්ස - උපේක්ෂා සහගත ආදී)

ii. චෛතසික - 52 වගයෙන් දක්වන සිතුවිලි පරම්පරාව

iii. රූප - සතර මහා භූතයන්ගෙන් ඇතිව එයින්ම නැසියන

iv. නිබ්බාන - නිර්වාණ ධාතුව

26 පුද්ගලයෙකුගේ සම්පත් පරිහානියට පත්ව සියළු දෙයින් පිරිහීමට හේතු වන කරුණු

i. ස්ත්‍රීන් ලොල් බව
ii. සුරාව ලොල්බව
iii. දූ කෙලියෙහි ලොල්බව
iv. පවිටු මිතුරන් ආශ්‍රය කිරීම

27 ගෞරව පූර්වක උතුම් දාන

i. භික්ෂාදාන - භික්ෂූන් වහන්සේලා උදෙසා දෙනු ලබන චීවර පිණ්ඩපාත - සේනාසන - ගිලන්පස ආදී දාන
ii. ශික්ෂා දාන - අක්ෂර ශිල්පය හා තවත් නොයෙක් ශිල්ප ඉගැන්වීම
iii. ධර්ම දාන - දහම් දෙසීමද ධර්ම සාකච්ඡා - ආදිය
iv. අභය දාන - මරණයට කැපවූ සත්ත්වයන් ඉන් මුදවා ගැනීමද ලේ පරිත්‍යාග ආදිය

28 චතුර්විධ කර්ම ක්ලේශ

i. පාණඝාතය - පරපන නැසීම
ii. අදත්තාදාන - අන්සතු දේ ගැනීම
iii. කාමමිත්‍යාචාර - දුරාචාරයේ හැසිරීම (කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම)
iv. මුසාවාද - බොරුකීම

29 සිඟාලෝවාද සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන තමා උපයන ධනය වැය කළ යුතු ආකාර සතර ආකාරය

i. ඒකේන භෝගේ භුඤ්ජෙය්‍ය - පළමු කොටස එදිනෙදා ආහාරාදී අවශ්‍යතා පිණිස
ii. ද්විහි කම්මං පයෝජයේ - දෙකොටසක් සිය ව්‍යාපාර දියුණුව පිණිස
iii. චතුත්ථංච නිධාපෙය්‍ය - සතරවන කොටස මතු ආපදා හා අවශ්‍යතා සඳහා තැන්පත් කර තැබීම

30 කුසලකර්මයක් විපාක දීමට සම්පූර්ණ විය යුතු සතර කරුණ

i. ගති සම්පත - දෙව් මිනිස් ලෝකයන්හි මනාව උප්පත්තිය ලැබීම
ii. උපධි සම්පත - අඟ - පසඟ මනාව පිහිටි සිරුර
iii. කාල සම්පත - විපත් රහිත කාලය
iv. ප්‍රයෝග සම්පත - උපායශීලී හෙවත් දක්ෂ ලෙස කටයුතු කි

31 තෙරුවන් නමදින සතර ආකාරය

i. අඤ්ජලිකරණීය - දෙතේ ඇඟිලි එක්කොට කෙලින් තබා හිස මුදුනෙහි තබා වැඳීම
ii. පසඟ පිහිටුවා වැඳීම - දෙදන - දෙවැලම්ට - නළල - යන අංග පස පොලවේ ස්පර්ශ වන ලෙස බිමට නැමී වැඳීම
iii. උක්කුටුයෙන් වැඳීම - බිම ඇන තියා දෙඅත් හිස මුදුනේ තබ මල් කැකුලක් මෙන් දෙතේ ඇඟිලි සකසා වැඳීම
iv. බිම දිගාවී වැඳීම - මුදුන් අතට බිම දිගාවී වැඳීමෑ නියත විවරණ ලද දිනයේ ගෞතම බෝධිසත්ව නවුසෙක් ලෙසින් මඩ වගුරක් මත මෙ බිම වැතිරී පියුමතුරා නම් බුදුරජුන්ට වැන්දේයි

32 අරූපී ධ්‍යාන සතර

i. ආකාසානඤ්චායතන ධ්‍යානය
ii. විඤ්ඤානංචායතන ධ්‍යානය
iii. ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය
iv. නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යානය

33 බුද්ධ දේශනා ක්‍රම

i. සන්දස්සන දේසනා - කරුණු පහදා දීම
ii. සමාපදාක දේසනා - අරමුණු කරා යොමු කිරීම
iii. සමුච්චේද දේසනා - උත්සාහය වර්ධනය කිරීම
iv. සම්පහංසනා දේසනා - සංසන්දනය කිරීම

34 සූත්‍ර පිටකය කොටස් සතර

i. දීඝ නිකාය
ii. මජ්ඣිම නිකාය
iii. සංයුත්ත නිකාය
iv. අංගුත්තර නිකාය

35 සතර සම්‍යක්ප්‍රධාන හෙවත් නිවැරදි උත්සාහයන් (සම්මා වායාම)

i. නූපන් අකුසල් උපදවා නොගැනීමට වෑයම් කිරීම
ii. උපන් අකුසල් යළි උපදවා නොගැනීමට වෑයම් කිරීම
iii. නූපන් කුසල් උපදවා ගැනීමට වෑයම් කිරීම
iv. උපන් කුසල් වැඩිදියුණු කර ගැනීමට වෑයම් කිරීම

36 සතර අගති (සත්වයන්ගේ පරිහානියට හේතු)

i. ඡන්දය - ලෞකික වූ වස්තූන කෙරෙහි දැඩි ආශාව
ii. ද්වේෂය - අන්‍යයන් කෙරෙහි වෛරය හෙවත් ක්‍රෝධය
iii. මෝහය - මුලාවීම නොහොත් අනුවණ කම
iv. භය - තමන් සතු ඉඩම් මිල මුදල් - ඉඩකඩම් විනාශවේ යැයි බිය

37 සතර වරම් දෙවිරජවරු

i. ධෘතරාෂ්ට්‍ර
ii. විරූඪ
iii. විරූපාක්ෂ
iv. වෛශ්‍රවණ (වෙසමුණි)

38 සතර ඕඝ (සත්ත්වයා සසරෙහි ගිල්වා තබන)

i. කාම ඕඝ - පංචකාම සම්පත් වල ගිලී සිටීම
ii. භව ඕඝ - ලෞකික භවයන් පිළිබඳ ආශාවන්හි ගිලීම
iii. දිට්ඨි ඕඝ - වැරදි හෙවත් මිත්‍යාදෘෂ්ඨීන් හි ගිල්වා තබන
iv. අවිජ්ජා ඕඝ - නොදැනීම හෙවත් මුලාවේ ගිල්වා තබන

39 චතුර්විය උප්පත්ති (සත්වයෙකු උපදින ක්‍රම)

i. අණ්ඩජ (බිත්තර මෝරා පැටව් බිහිවීම
ii. ජලාබුජ - (මැදෑමහ ආශ්‍රය කොට උපදින)
මිනිසුන් සිව්පාවුන් ආදීන්
iii. සංසේදජ - (කුණු කසල - අසුචි- නරක්වූ මාංශ ආදියෙන්
උපදින - කෘමීන් - පණු වර්ග)
iv. ඕපපාතික - මව්පියන් නොමැතිව ඉබේ පහලවන භූතයන්
දෙවියන් ආදීන්

40 චතුර්විධ මරණ

i. ආයුක්ඛය - තමන්ට හිමි නියමිත ආයු ප්‍රමාණයම ජීවත්ව
ආයුෂ ගෙවීමෙන් මිය යන්නෝ
ii. කම්මක්ඛය - සත්වයෙකුගේ උපතට හේතු වූ කර්ම ශක්තීන්
ගෙවී යාමෙන්
iii. උභයක්ඛය - තමාට හිමි ආයු කාලය හා කර්ම ශක්තීන් යන
දෙකොටසටම ගෙවී යාමෙන්
iv. උපච්ඡේදක - ආයුෂ හා කර්ම ශක්තීන් තව ඉතිරිව තිබියදී
පූර්වයේ කළ පවක් විපාක දීම නිසා

41 සතර ඍද්ධි පාද (ප්‍රතිපදා)

i. ඡන්ද - යහපත් කටයුතු කෙරේ ආශාව හෙවත් කැමැත්ත (දස
කුසල් - දාන - ශීල - භාවනාදී)
ii. චිත්ත - එවැනි යහපත් දෙයින් තම සිත එකඟ කර ගැනීම
iii. විරිය - ඒ සඳහා කරන වීර්යය හෙවත් උත්සාහයන්
iv. විමංසා - ඒ කලාවූ යහපත් කටයුතු නැවත නැවත නුවණින්
සිතා බැලීම (විමර්ශණය)

42 සතර ආශ්‍රව (චතුර්විධ ආශ්‍රව) සත්ත්වයා සසරෙහි
පල් කරන ධර්ම

i. කාමාසව - පස්කම් සැපතෙහිම ගිල්වා තබයි
ii. භවාසාව - භවයන් පිලිබඳ ඇල්මෙහි ගිල්වා තබයි
iii. දිට්ඨාසව - වැරදි දැකීම් හෙවත් මිත්‍යා දෘෂ්ඨියේ ගිල්වා තබ
iv. අවිජ්ජාසව - නොදැනීම හෙවත් සිහිමුලාවේ ගිල්වා තබයි

3 චතුර්විධ උපාදාන (සත්ත්වයා සසරෙහි අල්වා බැඳ තබන ධර්ම)

i. කාම උපාදාන - රූපාදි අරමුණු හා තදින් බැඳීම
ii. දිට්ඨි උපාදාන - මෙලොව - පරලොව - පින්පව් - කුසල් - අකුසල් නැත යන මිත්‍යාදෘෂ්ටිය
iii. සීලබ්බත උපාදාන - ගෝව්‍රත - අජව්‍රත - සුනඛ ව්‍රත ආදී වැරදි ව්‍රත හෙවත් ශීලයන්හි බැඳීම
iv. අත්තවාද උපාදාන - රූප - ශබ්ද - සන්ධාදි පංච ස්කන්ධ ආත්ම වශයෙන් දැඩිව අල්වා ගැනීම

44 විපාක දීම් වශයෙන් සතර ආකාර කර්ම

i. ගරුක කම්ම - පංච අනන්තරිය පාපකර්ම ද ධ්‍යාන ආදි බලවත් කුසල කර්ම මේ කොටසට ගැනේ
ii. ආසන්න කර්ම - මරණාසන්න අවස්ථාවේදී සිහියට නැගෙන කුසල - අකුසල කර්ම
iii. ආචිණ්න කර්ම - ජීවත්ව සිටින කාලය තුළ පුරුදු පුහුණු කළ කුසල - අකුසල කර්ම
iv. කටත්තා කර්ම - තමා ජීවත්ව සිටින කාලය තුළ පුරුදු පුහුණු කළ ප්‍රබල නොවන අල්ප හා දුර්වල කුසල - අකුසල කර්ම

45 විපාක දීමේ කාලය අනුව සතර ආකාර කර්ම

i. දිට්ඨ ධම්ම වේදනීය කර්ම - තම ජීවිත කාලයේදී මෙලොව වශයෙන් විපාක දෙන කුසල අකුසල කර්ම
ii. උපපජ්ජ වේදනීය කර්ම - ඊළඟ ආත්මයේදී විපාක දෙන කුසල අකුසල කර්ම
iii. අපරාපරිය වේදනීය කර්ම - නිවන් දක්නා ජාති දක්වා කවර හෝ ආත්මයකදී විපාක දෙන කුසල අකුසල කර්ම
iv. අහෝසි කර්ම - විපාක දීමට අවස්ථාවක් නොලැබෙන කර්ම.

46 කෘත්‍ය වශයෙන් සතර ආකාර කර්ම

i. ජනක කර්ම - නැවත නැවත ඉපදීම ඇති කරවන කුසල අකුස

ii. උපත්ථම්භක කර්ම - එම උපතට ආධාර අනුබල දෙන කු
අකුසල කර්ම

iii. උප පීඩක කර්ම - එම උපතට පීඩා හෙවත් හානි ඇති කර

iv. උපඝාතක කර්ම - ජනක කර්මය විපාක දීමට අවස්ථාව
නොදී එය නසාලන කර්ම

47 සතර ආකාර භය

i. රාජ භය - රාජ උදහස නිසා ඇතිවන බිය

ii. චෝර භය - සොර සතුරන් නිසා ඇතිවන බිය

iii. අග්ගි බිය - ගින්නෙන් හට ගන්නා බිය

iv. උදක බිය - ගංවතුර - ජලය හේතුවෙන් හට ගන්නා බි

48 බුදුවරයන් වහන්සේලාගේ ලක්ෂණ

i. ප්‍රඥා - දතයුතු සියල්ල අතැඹුලක් සේ දන්නා නුවණ

ii. සන්තුෂ්ඨි - පරම ධනය වන සතුට ලොව්තුරු වශයෙන් ඇ
බව

iii. කරුණා - මහමෙරටත් වඩා උස්වූ මහා සයුරටත් වඩා
ගැඹුරු වූ මහා කරුණා ගුණය

iv. නිරෝධ - සියලු කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුනාවූ උතුමෙ

49 චතුර්විධ ආහාර

i. කබලිංකාහාර - කැබලි වශයෙන් දක්නට ලැබෙන ඝන ආ

ii. ඵස්සහාර - ස්පර්ශ හෙවත් පසිඳුරන්ගෙන් ගන්නා ආහාර

iii. මනෝසංචේතනාහාර - කර්මය හා බැඳුනු චේතනා සමූ

iv. විඤ්ඤාණාහාර - නාම රූප පවත්වා ගැනීමට උදව් කර
විඤ්ඤාණය

50 චතු මධුර

i. මධු - මීපැණි

ii. සප්පි - ගිතෙල්

iii. නවනීත - වෙඬරු

iv. සක්කර - හකුරු

[illegible]

i. [illegible]

ii. [illegible]

iii. [illegible]

iv. [illegible]

ඥාතීන් හතර දෙනා

i. ඥාති ඥාතිය - ලේ උරුම නෑදෑයින්

ii. ගෝත්‍ර ඥාතිය - එකම ගෝත්‍රයක පවුල්වලුන්

iii. මිත්‍ර ඥාතිය - මිත්‍රත්වය නිසා නෑයන් මෙන් සමීප අය

iv. ශිල්ප ඥාතිය - එකම ගුරුවරයෙකුගෙන් ඉගෙන ගත් සිසු පිරිස

සතර ධර්ම ස්කන්ධය

i. ශීලය - සිල්වත් බව

ii. සමාධිය - සිතෙහි ඒකාග්‍රතාව

iii. ප්‍රඥාව - නුවණැති බව

iv. විමුක්තිය - සසරින් මිදීමේ අවශ්‍යතාව ඇති බව

සතර සංග්‍රහ වස්තු

i. දානය - තමා සතු දෙයක් නිර්ලෝභීව දානය කිරීම

ii. ප්‍රිය වචනය - රළු නොවන මෘදු මොලොක් වූ වදන් තෙපලීම

iii. අර්ථචර්යා - අන් අයගේ යහපත උදෙසා ක්‍රියා කිරීම

iv. සමානාත්මතාව - තමන්ගේ අඹුදරුවන් මෙන් පිටස්තර අයටද සමමෙත පැතිරවීම

සිතෙහි ස්වභාවයන්

i. දුරංගමං - දුර දුර ගමන් කරයි

ii. ඒක චරං - තනිව හැසිරෙයි

iii. අසරීරං - ශරීරයක් නොමැති

iv. ගුහාසයං - පංච ස්කන්ධය නැමැති ගුහාවෙහි සයනය කරන

ස්තූප ගොඩනගා ගෞරව කළ යුත්තෝ

i. බුදුරජාණන් වහන්සේලා

ii. පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේලා

iii. මහරහතන් වහන්සේලා

iv. සක්විති රජුන්ට

58 බුදු පිළිම වහන්සේලා නිර්මාණය කර ඇති සතර ආකාරය (ආසන)

i. පද්මාසන - නෙළුම් මලක් මත වැඩ හිඳින ආකාරය
ii. වීරාසන - භූමි ස්පර්ශ මුද්‍රාව (එක් හස්තයක ඇඟිලි පොළොව ස්පර්ශ වන සේ නෙලා ඇති පිළිම වහන්සේලා
iii. භද්‍රාසන
iv. වජ්‍රාසන - ධම්මචක්ක මුද්‍රාව

59 චතුර්විධ කාය දුශ්චරිත (කයෙන් වන අකුසල්)

i. ප්‍රාණඝාතය - පරපණ නැසීම
ii. අදත්තාදාන - අන්සතු දෙය සොරා ගැනීම
iii. කාමමිථ්‍යාචාර - කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම
iv. සුරාමේරය - මත්පැන් පානය

60 ප්‍රේත කොට්ඨාශ සතර

i. පරදත්තූපජීවි - ඥාති මිත්‍රාදීන් කුසල් කොට අනුමෝදන් කරන විට අනුමෝදනව අකුසල ගෙවිගොස් ප්‍රේත ආත්මයන් මිදෙන්නෝ
ii. නිජ්ඣාමතණ්හික - කල්පාන්තරයක් නොයෙක් දරුණු දුක් වි ඥාතීන්ගෙන් ලැබෙන පින් හේතුවෙන් ප්‍රේත ආත්මයෙන් මිදෙන්නෝ
iii. ඛුප්පිපාසික - කුසට අහරක් හෝ බීමට පැන් පොදක් නොලැබෙන ප්‍රේතයන්
iv. පාංශු පිසාච - කුණු කසල - මඩ ගොහොරු ආදියේ උපත ලබා සෙම් සොටු කමින් රැකෙන ප්‍රේතයන්

61 චතුර්විධ ශීල

i. පංච සිල - පානාතිපාතා ආදි ගිහියන්ගේ නිත්‍ය ශීලය
ii. අටයාංග සිල - පොහොදා ගිහියන් සමාදන් වන ශීලය
iii. දස සිල - සිල් මෑණිවරුන් රකින ශීලය
iv. පාතිමොක්ඛ සංවර සිල (උපි සිල්) භික්ෂුන් වහන්සේ රකින ශීලය

62 සැදැහැවත් බෞද්ධයෙකු විසින් දැක සංවේගය ඉපදවිය යුතු ස්ථාන සතර

i. බුදු හිමියන් උපන් ස්ථානය
ii. බුදුබව ලැබූ ස්ථානය
iii. දම්සක් දෙසූ ස්ථානය
iv. පිරිනිවන් පෑ ස්ථානය

පසළොස්වක හෙවත් කරුණු පහ බැගින්

පංච උපාදාන ස්කන්ධ

i. රූප - ශරීරය

ii. වේදනා - සුව - දුක

iii. සංඥා - අරමුණු කෙරෙහි පැහැදීම

iv. සංස්කාර - රැස් කිරීම

v. විඤ්ඤාණ - සිත්හි විවිධ ස්වභාවයන්

පංච ඉන්ද්‍රිය

i. චක්ඛු - ඇස

ii. සෝත - කණ

iii. ඝාන - නාසය

iv. ජිව්හා - දිව

v. කාය - ශරීරය

පංච ආයුධ

6 පංච කල්‍යාණ

i. කේශ කල්‍යාණය - දිගු කෙස් කළඹ
ii. මාංශ කල්‍යාණය - මනා හැඩයෙන් යුත් සිරුර
iii. දන්ත කල්‍යාණය - මුතුවන් දත් දෙපල
iv. ඡවි කල්‍යාණය - පැහැපත් සම
v. වයෝ කල්‍යාණය - තුරුණු විය

- පංච බලි හෙවත් දීමනා

i. ඤාති බලි - නෑයන් උදෙසා දීම
ii. අතිථි බලි - ආගන්තුකයින්ට දීම
iii. පුබ්බපේත බලි - මියගිය අය සඳහා දීම
iv. රාජ බලි - රජුන් සඳහා දීම
v. දේවතා බලි - දෙවියන් සඳහා දීම

8 පස්ගෝ රස

i. කිරි
ii. දී කිරි
iii. මෝරු
iv. වෙඬරු
v. ගිතෙල්

9 දඹදිව පංච මහා ගංගා

i. ගංගා
ii. යමුනා
iii. අචිරවතී
iv. සරභූ
v. මහී

10 සූත්‍ර පිටකයේ කොටස් පහ

i. දීඝ නිකාය (දික්සැඟිය)
ii. මජ්ඣිම නිකාය (මැදුම් සඟිය)
iii. සංයුක්ත නිකාය (සංයුත් සඟිය)
iv. අංගුත්තර නිකාය (අංකිත සඟිය)
iv. ඛුද්දක නිකාය (කුදුගොත් සඟිය)

11. [illegible]

i. [illegible]

ii. [illegible]

iii. [illegible]

iv. [illegible]

v. [illegible]

12. විනය පිටකය ග්‍රන්ථ පහයෙන්

i. පාරාජිකා පාලි - බරපතළ වැරදි

ii. පාචිත්තිය පාලි - සුළු වැරදි

iii. මහා වග්ග පාලි - මහා කොටස

iv. චුල්ල වග්ග පාලි - සුළු කොටස

v. පරිවාර පාලි - විනය නීති මාලාව

13. පංච ආනන්තරිය පාප කර්ම

i. මව මැරීම

ii. පියා මැරීම

iii. රහතන් වහන්සේලා මැරීම

iv. බුදු සිරුරෙන් ලේ සෙලවීම

v. සංඝ භේදය

දේවදත්ත තෙර (4) හා (5) යන කර්ම දෙකම කරන ලදී

14. [illegible]

i. [illegible]

ii. [illegible]

iii. [illegible]

iv. [illegible]

v. [illegible]

15. [illegible]

[illegible]

i. කොණ්ඩඤ්ඤ
ii. වප්ප
iii. භද්දිය
iv. මහානාම
v. අස්සජි

16 එකත් පස්ව හිඳීම (බුදුන් - පැවිදුන් ඉදිරියේදී)
i. වඩා ඉහළින් නොසිටීම
ii. වඩා පහළින් නොසිටීම
iii. වඩා ඈතින් නොසිටීම
iv. වඩා ළඟින් නොසිටීම
v. උඩු සුළඟ හා යටි සුළඟට හසු නොවී හිඳීම

17 ලද පසමල් (පිරිත් මංඩප ආදියෙහි අතුරණ)
i. විළඳ
ii. ඊතණ
iii. වල අබ
iv. සමන්පිච්ච කැකුළු
v. සණ සහල්

18 පස් පියුම් (නෙළුම් මල්වල පැහැයන්)
i. රක්ත වර්ණ - රතුපාට නෙළුම් මල්
ii. ශ්වේත වර්ණ - සුදුපාට නෙළුම් මල්
iii. නීල වර්ණ - නිල් පැහැති නෙළුම් මල්
iv. මාඤ්ජෙෂ්ඨ වර්ණ - මදටිය පාට නෙළුම් මල්
v. පීත වර්ණ - කහ පැහැති නෙළුම් මල්

19 පන්සිල්
i. පාණාතිපාතා වේරමණී සික්ඛාපදං - සතුන් මැරීමෙන්
ii. අදින්නාදානා - අනුන් සතු දේ සොරා ගැනීමෙන්
iii. කාමේසු මිච්ඡාචාරා - කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන්
iv. මුසාවාදා - බොරු කීමෙන්
v. සුරාමේරය මජ්ජපමාදට්ඨානා - මත්පැන් හා ප්‍රමාදයට හේතුවන සුරාපානයෙන් වැළකෙමි

20 පංච නීවරණ ධර්ම [illegible]
[illegible]

i. කාමච්ඡන්ද - [illegible]
ii. ව්‍යාපාද - [illegible]
iii. ථීනමිද්ධ - [illegible]
[illegible]
iv. උද්ධච්ච කුක්කුච්ච - [illegible]
v. විචිකිච්ඡා - [illegible]

21 පංචමාර සේනාවෝ

i. කිලේශ මාර - කෙලෙස්
ii. ස්කන්ධ මාර - පංච ස්කන්ධයන්
iii. අභිසංස්කාර මාර - ලෞකික කර්මයන්
iv. දේව පුත්‍ර මාර - මාර දිව්‍ය පුත්‍රයා
v. මෘත්‍යු මාර - මරණය

22 ලොව පැවැත්ම පිණිස පවතින පංච නියාම ධර්ම

i. ඍතු නියාමය - ගිම්හාන වසන්ත ආදී ඍතු වලට අනුව මල් ගෙඩි හට ගැනීම
ii. බීජ නියාමය - සිටුවනු ලබන බීජයට අනුව ඵල හට ගැනීම
iii. කර්ම නියාමය - කුසල අකුසල කර්මයන්ට අනුව විපාක ලැබීම
iv. ධර්ම නියාමය - ලෝකධර්ම සහ ධර්මතාවයන්ට අනුකූලව සිත පහළ වීම
v. චිත්ත නියාමය - කුසලාකුසල විපාක අනුව සිතිවිලි පවත්නා විවිධ ස්වභාවයන්

23 පාංශුකූල චීවර

i. සොසානික - සොහොන් බිමකින් ලැබුන රෙදි වලින් මසා ගන්නා සිවුර
ii. පාපණික - වෙළඳ සැලකින් ලබාගත් රෙදි වලින් මසා ගත් සිවුර
iii. උන්දුරඛායිත - මීයන් විසින් කාදමන ලද රෙදි වලින් මසා ගන්නා සිවුර
iv. උපචිකායික - වේයන් විසින් කාදමන ලද රෙදි වලින් මසා ගන්නා සිවුර
v. අග්ගි දඩ්ඪ - ගින්නෙන් දැවීගොස් ඉතිරි වූ රෙදි වලින් මසා ගන්නා සිවුර

24 බුදු කෙනෙකුන් සතුව ඇති බුදු ඇස (බුද්ධ චක්ඛු)

i. මාංශ චක්ඛු - මසැස හෙවත් මුහුණෙහි දක්නට ඇති නෙත් යුගලය

ii. දිබ්බ චක්ඛු - දිවැස හෙවත් අතීත අනාගත කල් දකිනා නෙත් යුගලය

iii. පඤ්ඤා චක්ඛු - ප්‍රඥාව නැමැති නේත්‍රා යුගලය

iv. බුද්ධ චක්ඛු - බුදු කෙනෙකුට පමණක් ඇති නේත්‍රා යුගලය

v. සමන්ත චක්ඛු - ලොව ඇති පදරුත් සියල්ල දකිනා නෙත් යුගලය

25 බුදුබව පතන බෝධිසත්වයෙකු විසින් කරනු ලබන මහා පරිත්‍යාග පස

i. භරියා පරිච්චාගා - තම දයාබර බිරිඳ දන්දීම

ii. පුත්තො පරිච්චාගා - තම දූ දරුවන් දන්දීම

iii. රජ්ජං පරිච්චාගා - තම රාජ්‍යය පරිත්‍යාග කිරීම

iv. ජීවිතං පරිච්චාගා - තම ජීවිතය පරිත්‍යාග කිරීම

v. අංගානි පරිච්චාගා - ඇස් - හිස් - මස් - ලේ - අවයව පරිත්‍යාග කිරීම

26 පංචකාම සම්පත්ති

i. රූප සම්පත්ති - ඇසට පෙනෙන රූපයන්හි ඇලීම

ii. ශබ්ද සම්පත්ති - කණට ඇසෙන ශබ්දයේ ඇලීම

iii. ගන්ධ සම්පත්ති - නාසයට දැනෙන සුවඳට ඇලීම

iv. රස සම්පත්ති - දිවට දැනෙන රසයන්ට ඇලීම

v. ස්පර්ශ සම්පත්ති - ශරීරයට දැනෙන පහසයන්ට ඇලීම

27 පංච බල

i. සද්ධා බල - ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි මහත් ශ්‍රද්ධාව

ii. සති බල - ස්මෘතිය හෙවත් මනාවූ සිහිය

iii. විරිය බල - කුසල කර්ම සඳහා කරන්නාවූ වීර්යය

iv. සමාධි බල - සිතෙහි ඒකාග්‍රතාව ඇතිවීම

v. පඤ්ඤා බල - කෙලෙස් පිළිබඳ නිවැරදි විනිවිද දක්නා නුවණ

28 පසඟ පිහිටුවා වැඳීම (අංග පස පොළොවෙහි ස්පර්ශ වන ලෙස)

i. දෙදන 2
ii. දෙ වැළමිට 2
iii. නළල 1

5

29 පඤ්ච ක්ලේශ ප්‍රහාණ (කෙලෙසුන් නසන ක්‍රම)

i. තදඞ්ග ප්‍රහාණය - සක්කාය දිට්ඨිය නැති කිරීම් (මෙය තාවකාලික කෙලෙස් ප්‍රහීණ කිරීම)
ii. විෂ්කම්භන ප්‍රහාණය - පංච නීවරණ යටපත් කිරීම් මෙයෙ, සම්පූර්ණ කෙලෙස් නැතිකිරීම නොවේ
iii. පටිප්පස්සද්ධි ප්‍රහාණය - අරහත් ඵල ලැබීම් මෙයින් කෙලෙස් ප්‍රහීණ වේ
iv. නිස්සරණ ප්‍රහාණය - පංච ස්කන්ධ ඇත්වී සසරින් එතෙර වීමයි
v. සමුච්ඡේද ප්‍රහාණය - නැවත මතු නොවන පරිදි සියලුම කෙලෙස් සහමුලින් නැති කිරීමයි

30 දෙව්දත් තෙර බුදුරජුන්ගෙන් ඉල්ලූ පංච වරය

i. භික්ෂූන් වහන්සේ දිවි ඇති තෙක්ම ආරණ්‍ය වල විසිය යුතුය
ii. භික්ෂූන් වහන්සේ දිවි ඇති තෙක් පිණ්ඩපාතයෙන්ම යැපිය යුතුය
iii. භික්ෂූන් වහන්සේ පාංශකූල චීවර පමණක් දැරිය යුතුය
iv. භික්ෂූන් වහන්සේ සදා කල්හි රුක්මුල්හිම විසිය යුතුය
v. භික්ෂූන් වහන්සේ සදා කල්හිම නිර්මාංශ විය යුතුයි

31 ඕරම්භාගිය සංයෝජන

i. සක්කාය දිට්ඨි - ආත්මයක් ඇතැයි විශ්වාස කිරීම
ii. විචිකිච්ඡා - බුද්ධාදි අටතැන කෙරෙහි සැක පහලකිරීම
iii. සීලබ්බත පරාමාස - ගෝව්‍රත - අජව්‍රත - සුනඛ ව්‍රත ආදි වැරදි ශීල සමාදානය
iv. කාමරාග - පසිඳුරන් පිනවීමේ දැඩි ආශාව
v. ව්‍යාපාද - අන්‍යන් කෙරෙහි ක්‍රෝධය හෙවත් තරහව

36 පස් ආකාර ධ්‍යාන අංග

i. විතර්ක - තම භාවනා අරමුණුට සිත නැංවීම
ii. විචාර - එම අරමුණෙහි සිත හැසිරවීම
iii. ප්‍රීති - එම අරමුණෙන් සිත ප්‍රමෝද වීම
iv. සුඛ - එම විරුද්ධ අරමුණු වල සිත එල්බ වීම (විඳීම)
v. ඒකග්ගතා - විරුද්ධ අරමුණක සිත යළිත් යා නොදී එකී අරමුණෙහිම එල්බ ගැනීම

37 රහත් බව ලැබීමේදී ප්‍රහාණය වන පස් ආකාර සංයෝජනයන්

i. රූප රාග සංයෝජනය - රූපලෝකවල ඉපදීමේ ආශාව
ii. අරූප රාග සංයෝජනය - අරූප ලෝකවල ඉපදීමේ ආශාව
iii. මාන - සංයෝජනය - තමා හා තම කුලය පමණක් උසස්ය යන හැඟීම
iv. උද්ධච්ච සංයෝජනය - සිත නොවිසිරීම
v. අවිජ්ජා - චතුරාර්‍ය සත්‍ය පිළිබඳ නොදැන මුලාව

38 දන් දීමෙන් මෙලොව වශයෙන් ලද හැකි ආනිසංශ

i. ආයු - උපද්‍රවයන්ට භාජනය නොවී දිගුකල් ජීවත් වීම
ii. වර්ණ - පැහැපත් ඡවි වර්ණය
iii. සැප - ලෞකික වශයෙන් ලැබිය යුතු සම්පත් ලැබීම
iv. බල - කාය බලය මෙන් ම පිරිස් බලයද වැඩි වේ
v. ප්‍රඥා - තම නුවණ වඩා වර්ධනය වෙයි

39 පංචකාම ස්වර්ග (පස්කම් සැපතින් හෙබි දිව්‍ය ලෝක)

i. චතුර්මහා රාජිකය
ii. තාවතිංසය
iii. යාමය
iv. තුසිතය
v. නිර්මාණ රතිය

40 [illegible]

i. [illegible]
ii. [illegible]
iii. [illegible]
iv. [illegible]
v. භික්ෂුණිය

41 පින් ක්ෂයවී යාමෙන් දෙවියන් දෙව්ලොවින් චුතවීමේදී ඇතිවන පෙරනිමිති

i. තමන් පැළඳ සිටින නොයෙක් විසිතුරු මල් පරවීම
ii. තමන් පැළඳි සළු පිළි දුර්වර්ණ වීම
iii. තම කිසිලි දෙකෙන් දහඩිය ගැලීම
iv. තම ශරීරයේ වර්ණය අඩුවී දුර්වර්ණ වීම
v. තමන්ගේ විමානය හා හිඳසිටින අසුන් පිළිබඳ ආශාවක් නොමැති වීම

42 දුකෙහි අවස්ථා

i. ශෝක
ii. පරිදේව
iii. දුක
iv. දෝමනස්ස
v. උපායාස

ෂට්‍ය හෙවත් සය වැගින් සදෙව් ලොව
(දිව්‍ය ලෝක හය)

i. චාතුම්මහා රාජිකය
ii. තාවතිංසය
iii. නිම්මාන රතිය
iv. යාමය
v. තුසිතය
vi. පරනිම්මිත වසවත්තිය

1 සිගාලෝවාද සූත්‍රයෙහි සඳහන් නමස්කාර කල යුතු සදිසාවන්

i. පුබ්බ දිසා (නැගෙනහිර) දෙමාපියන්
ii. පච්ඡිම දිසා (බටහිර) අඹු දරුවන්
iii. දක්ඛින දිසා (දකුණ) ගුරුවරුන්
iv. උත්තර දිසා (උතුර) මිතුරුයන්
v. උද්ධ දිසා (උඩ) ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින්
vi. හෙට්ඨි දිසා (යට) දාසි දස් කම්කරුවන්

2 ෂඩ් වර්ණ හෙවත් බුද්ධ රශ්මි මාලාවේ අඩංගු වර්ණ හය

i. නීල - නිල් පැහැය
ii. පීත - කහ පැහැය
iii. ලෝහිත - රතු පැහැය
iv. ඕදාත - සුදු පැහැය
v. මාංජෙෂ්ඨ - මදටිය පාට
vi. ප්‍රභාශ්වර - සියළු පැහැයන් මිශ්‍ර වූ පැහැය

3 අනුස්සති (නැවත නැවතඅවර්ණනා කිරීම)

i. බුද්ධානුස්සති - බුදුගුණ නැවත නැවත සිහි කිරීම
ii. ධම්මානුස්සති - දහමෙහි ගුණ නැවත නැවත සිහි කිරීම
iii. සංඝානුස්සති - සඟරුවනේ ගුණ නැවත නැවත සිහි කිරීම
iv. සීලානුස්සති - තම සීලයෙහි ගුණයන් නැවත නැවත සිහි කිරීම
v. චාගානුස්සති - තම ත්‍යාගශීලී බව නැවත නැවත සිහි කිරීම

4 ෂඩායතන (අරමුණු ගන්නා තැන්)

i. චක්ඛු - ඇස (රූපයන් අරමුණු ගනී)
ii. සෝත - කණ (ශබ්දයන් අරමුණු ගනී)
iii. ඝාන - නාසය (ගඳ සුවඳයන් අරමුණු වේ)
iv. ජිව්හා - දිව (රසයන් අරමුණු වේ)
v. කාය - ශරීරය (සුව - දුක - ස්පර්ශ අරමුණු වේ)
vi. මන - සිත (ධර්මය අරමුණු වේ)

5 සයාකාර චරිත

i. රාග චරිත - රාගය හෙවත් ආශාවලින් පිරි චරිත
ii. ද්වේෂ චරිත - තරහව හෙවත් වෛරය පිරි චරිත
iii. මෝහ චරිත - ඇතිතතු නොදන සිහි මුලාවූ චරිත
vi. ශ්‍රද්ධා චරිත - තිසරණ කෙරෙහි සැදැහැ උපදවන චරිත
v. බුද්ධි චරිත - වලඹ සිටි නුවණින් සිහි බුද්ධියෙන් කටයුතු ...
vi. විතක්ක චරිත - තර්කානුකූලව සිතා කටයුතු කරන

6 බුදු රජුන්ගේ ෂඩ් අභිඥා

i. ඉද්ධිවිධං - යමාමහ පෙළහර ආදි සෘද්ධි ප්‍රතිහාරයන්
ii. දිබ්බසෝත - දෙව් - මිනිස් - බඹ ආදි සියලුම ලෝක ...
ශබ්ද ඇසෙන දිව කණ
iii. පරචිත්ත විජානනං - අන්‍යන්ගේ සිතිහි යථා ස්වභාවය
දන්නා නුවණ (චේතෝපරිය)
v. පුබ්බේනිවාසානුස්සති - සත්වයන්ගේ පෙර ආත්ම භවය
දක්නා නුවණ
v. දිබ්බ චක්ඛු - අතීත - අනාගත - වර්තමාන යන තුන් කල්
[illegible] දක්නා නුවණ
vi. ආසවක්ඛය - සියලු ආශාව හෙවත් කෙලෙස් නසනා නු...

සය චෛත්‍ය ආකාරයන්

i. ඝණ්ටාකාර - සීනුවක හැඩයට නිර්මාණ කළ චෛත්‍ය
ii. ඝටාකාර - කළගෙඩියේ හැඩයට නිර්මාණ කළ චෛත්‍ය
iii. බුබ්බුලාකාර - දිය බුබුලක හැඩයට නිර්මාණය කළ චෛ...
iv. ධාන්‍යාකාර - ධාන්‍ය ගොඩ ගැසූ කල පෙනෙන්නාසේ
(වී ගොඩක් මෙන්) නිර්මාණය කළ චෛත්‍ය
v. පද්මාකාර - පියුමක හෙවත් නෙළුම් මලක හැඩයට නිර්[illegible]
කළ චෛත්‍යය

vi. ආමලකය නෙල්ලි ගෙඩියක හැඩයට නිර්මාණය කළ කොටසය

8. අත්ථස්ස ද්වාර (දියුණුවට හේතුවන කරුණු)

i. නිරෝගී බව
ii. ආචාරශීලී බව
iii. ඇසිහිටි උපදෙස් පිළිපැදීම
iv. හොඳින් ඉගෙන ගැනීම
v. ධාර්මික දිවි පෙවෙත
vi. කම්මැලි හෙවත් කුසීත නොවීම

9. බුද්ධ ප්‍රතිමා නිර්මාණය කරණ මුද්‍රා

i. ධර්ම චක්‍ර මුද්‍රාව දහම් කරුණු පැහැදිලි කරන අයුරු
ii. ධ්‍යාන මුද්‍රාව - භාවනානුයෝගීව වැඩ සිටින අයුරු (සමාධි පිළිම)
iii. භූමි ස්පර්ශ මුද්‍රාව - පොළවට එක් හස්තයක් දිගු කර සිටින මුද්‍රාව
iv. අභය මුද්‍රාව - බිය නොවන්නැයි අඟවන මුද්‍රාව
v. විතර්ක මුද්‍රාව
vi. වරද මුද්‍රාව

10. සය ආකාර සත් පුරුෂ ලක්ෂණ

i. කළගුණ දන්නා බව
ii. උපකාරයට ප්‍රති උපකාර කිරීම
iii. නුවණැති බව
iv. කල්‍යාණ මිත්‍ර ලක්ෂණයෙන් පිරුණ බව
v. තම මිතුරන්ට ලැදි බව
vi. විපතකදී තම මිතුරාට උපකාරී වී ඔහු ඉන් මුදවා ගැනීම

11. බුදුවරුන්ගේ ෂඩ් අසාධාරණ ඥාණයන

i. ඉන්ද්‍රිය පරෝපරියත්ති ඥානය - සත්ත්වයන්ගේ සද්ධා දී ඉන්ද්‍රයන් පිළිබඳ දන්නා නුවණ
ii. යමක පාටිහාර ඥානය - යමාමහ පෙළහර ආදී සෘධි ප්‍රාතිහාර්ය දන්නා නුවණ
iii. මහා කරුණා සමාපත්ති ඥානය - සියලු ලෝ සතුන් වෙත පතල මහා කරුණා ඇත්තා වූ නුවණ

iv. සබ්බඤ්ඤුත ඥානය - ලොව ඇති හැමෙත් සියල්ල දන්නා නුවණ

v. ආසයානුසය ඥානය - සත්ත්වයන්ගේ ආශය (සිතෙහි ඇති කැමැත්ත) හා අනුශය දන්නා නුවණ

vi. අනාවරණ ඥානය - ලොව ඇති සියල්ල සියත් පතක වියෙ කලෙසේ දත හැකි නුවණ

12 සයාකාර තණ්හා

i. රූප තණ්හා - රූපය කෙරේ රාගය
ii. ශබ්ද තණ්හා - මිහිරි ශබ්දයන් කෙරේ රාගය
iii. ගන්ධ තණ්හා - සුවඳ කෙරෙහි ඇති රාගය
iv. රස තණ්හා - නොයෙක් අයුරු වූ රසයන් කෙරෙහි රාගය
v. ඵොට්ඨබ්බ තණ්හා - ස්පර්ශ හෙවත් කයට දැනෙන පහස කෙරේ රාගය
vi. ධම්ම තණ්හා - කුසල් අකුසල් කෙරෙහි පවත්නා රාගය

13 බුද්ධ ධර්මයෙහි පවත්නා ගුණ

i. ස්වාක්ඛාතො - මනාව දේශනා කර ඇති බව
ii. සන්දිට්ඨිකො - ඇසට පෙනෙන පරිදි විපාක දීම
iii. අකාලිකො - අතීත - වර්තමාන - අනාගත යන තුන් කාලයට සුදුසු වීම
iv. ඒහිපස්සිකො - විමසා තර්කානුකූලව ගත හැකි බව
v. ඕපනයිකො - නිවන් මාවතට පමුණුවා ලන බව
vi. පච්චත්තං වේදිතබ්බො - තම තම නැණ පමණින් අවබෝධ කටයුතු බව

14 පෙරවිසූ තද පිළිවෙල හෙවත් පූර්ව භවයන් පිළිබඳ දන්නා අය

i. ලොව්තුරා බුදුරජාණන් වහන්සේලා - අසීමිත කල්පයක් අතීතය දනිති
ii. පසේ බුදුවරු - අසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් අතීතය දනිති
iii. අග්‍ර ශ්‍රාවකයන් - ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් අතීතය දනිති
iv. මහා ශ්‍රාවකයන් - කල්ප ලක්ෂයක් අතීතය දනිති
v. ප්‍රකෘති ශ්‍රාවකයන් - ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් අතීතය දනිති
vi. තීර්ථකයන් - හතලිස් කල්පයක් අතීතය දනිති

ෂඩ් ශාස්තෘවරුන්

i. පූර්ණ කස්සප
ii. මක්ඛලී ගෝසාල
iii. අජිතකේශ කම්බල
iv. පකුධ කච්චායන
v. සංජය බෙල්ලට්ඨි පුත්ත
vi. නිඝන්ඨනාථ පුත්ත (මහාවීර - ජෛනාගමේ නායකයා)

වන්දනීයත්වයට සුදුසු වන ධර්මතා

i. ශ්‍රද්ධාව - තුණු රැවණ කෙරෙහි පැහැදීම ඇති බව
ii. වීර්යය - කුසල් ඉපදවීම සඳහා වීර්යය කිරීම
iii. සතිය - මනා සිහිකල්පනාවෙන් යුතු වීම
iv. සමාධිය - සිත ඒකග්‍රතාවයෙන් යුතු වීම
v. ප්‍රඥාව - මනා නුවණැති බව
vi. ආසවක්ඛය - සියලු ආශ්‍රව හෙවත් බැඳීම් පල්වීම් වලින් වෙන්වීම

ධන සම්පත් පිරිහෙන මාර්ග

i. සුරාමේරය - ප්‍රමාදයට හා මත්වීමට හේතුවන සුරා පානය
ii. විකාලවිසිඛානු - අවේලාවන්හි වීථි සංචාරය
iii. සමජ්ජාභිචරණානු - නෘත්‍ය නැරඹීමට යාම
iv. ජූතප්පමාදට්ඨාන - දූ කෙළියේ යෙදීම
v. පාපමිත්තතා - පාප මිත්‍ර සේවනය
vi. ආලස්සානු - අලස කුසීත බව

සය වැදෑරුම් මහා භූත

i. පඨවි ධාතු - පොළෝතලය (පෘතිවිය)
ii. ආපෝ ධාතු - වැගිරෙන දේ ජලය ආදි
iii. තේජෝ ධාතු - ගින්දර
iv. වායෝ ධාතු - වායුව
v. ආකාශ ධාතු - අවකාශය - අහස
vi. විඤ්ඤාණ ධාතු - දැනීම, හැඳිනීම

සත්හත ගෙවන් ගන බැගින්

බුදුන් වහන්සේ සත්සති ගතකළ ස්ථානයන්

i. පඨමං බෝධි පල්ලංකං - පළමුවන සතිය තමන් වහන්සේට පිහිට උපකාරී වූ බෝධි රාජයානන් මුලයේ වජ්‍රාසනය මත

ii. දුතියංච අනිමිසං - දෙවන සතිය බෝධින් වහන්සේ සමීපයෙහි එදෙස ඇසිපිය නොහෙළා බලා සිටීම (අනිමිස ලෝචන පූජාව)

iii. තතියං චංකමනං - තෙවන සතිය රුවන් සක්මනෙහි යෙදුණු සේක

iv. චතුත්ථං රතනාඝරං - හතරවන සතිය රුවන් ගෙය තුළ වැඩ සිටි සේක

v. පංචමං අජපාලංච - පස්වන සතිය අජපාල නුගරුක මුල

vi. මුචලින්දේන ඡට්ඨමං - සවැනි සතිය - මුචලින්ද නා රජුගේ දරණ තුළ

vii. සත්තමං රාජායතනං - සත්වැනි සතිය - රාජායතන කිරිපලු රුක මුල වැඩ සිටිසේක

2 සත් රුවන්

i. රන්
ii. රිදී
iii. මුතු
iv. මැණික්
v. වෙරළ මිණි(වෛඩූර්ය)
vi. දියමන්ති
vii. පබළු

3 මහා මේරුව හෙවත් සුනෙර පර්වතය වටා පිහිටියේ යැයි සඳහන් සත්කුළු පව්

i. යුගාන්ධර
ii. ඊශධර
iii. කරවීක
iv. සුදර්ශන
v. නෙමින්ධර

vi. විනතක
vii. අශ්වකර්ණ

සප්ත බොජ්ඣංග (සම්බෝධිය පිණිස හේතුවන ධර්ම)

i. සති සම්බොජ්ඣංග - මනාවූ සිහියෙන් යුතු වීම
ii. ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංග - කය හා මරණය ගැන විමර්ශනය කිරීම
iii. විරිය සම්බොජ්ඣංග - එකී කාර්යය සපුරා ගැනීම වීර්යය කිරීම
iv. පීති සම්බොජ්ඣංග - එමගින් ලැබෙන ප්‍රීතිය
v. පස්සද්ධි සම්බොජ්ඣංග - එමගින් මානසිකව ඇතිවන සංසුන් බව
vi. සමාධි සම්බොජ්ඣංග - මානසික ඒකාග්‍රතාව
vii. උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣංග - මැදිහත් බව

සප්ත ආර්ය පුද්ගලයින්

i. සද්ධානුසාරී - තිසරණ කෙරෙහි මනාවූ ශ්‍රද්ධාව ඇති අය
ii. සද්ධා විමුත්තො - ශ්‍රද්ධාව නිසා සසරින් මිදුන අය
iii. කාය සක්ඛි - කය සාක්ෂි කරගත් අය
iv. උභතො විමුක්ති - ක්‍රම දෙකකින් සසරන් මිදුන අය
v. ධම්මානු සාරි - ධර්මය අනුගමනය කරන්නා
vi. පඤ්ඤා විමුත්තො - ප්‍රඥාව මෙහෙයවා විමුක්තියට පත් අය
vii. දිට්ඨි පත්තො - සම්‍යක් දෘෂ්ටිය වැඩූ අය

ඇසුරු කළ යුතු මිතුරන්ගේ ලක්ෂණ

i. දුද්දදං දදාති - දිනා වටිනා දීමට අසීරු දේ පවා පරිත්‍යාග කරති
ii. දුක්කරං කරොති - දිනාමත් අසීරු කාර්යයන් ඉටුකර දෙයි
iii. දුක්ඛං ඛමති - ඉවසීමට අසීරු අවස්ථා ඉවසති
iv. ගුය්හං අස්ස අවිකරෝති - තම රහස් හෙළි කරති
v. ගුය්හං අස්ස පරිගුය්හති - රැකිය යුතු රහස් රකිති
vi. ආපදාසු නජහති - විපතේදී මිතුරා අත් නොහරිති
vii. ඛිණෝ නාතිමඤ්ඤති - තම මිතුරාට නින්දා නොකරති

7 කාම සම්පත් පිරි ස්වර්ග හත

i. මනු ලොව
ii. චතුර්මහා රාජිකය
iii. තාවතිංසය
iv. යාමය
v. තුසිතය
vi. නිම්මානරතිය
vii. පරිනිම්මිත වසවත්තිය

8 සප්ත ප්‍රකරණ (අභිධර්ම පිටකයේ ප්‍රභේද)

i. ධම්ම සංගණී - ආචාර ධර්ම
ii. විභඞ්ග - එකී කරුණු විග්‍රහය
iii. කථාවත්ථු - දාර්ශනික විෂයයන් පිළිබඳ
iv. පුග්ගල ප්‍රඥප්ති - පුද්ගල ගති පිළිබඳ
v. ධාතුකථා - මූල ධර්ම විග්‍රහය
vi. යමක - යුගල බැගින් වූ දහම් කරුණු
vii. පට්ඨාන - හේතුඵල ධර්ම විග්‍රහය

9 සප්ත ආර්‍ය්‍ය ධන

i. ශ්‍රද්ධා - ශ්‍රද්ධාව ඇති බව
ii. ශීල - මනා සිල්වත් බව
iii. හිරි - පව් කිරීමට ඇති ලැජ්ජාව
iv. ඔත්තප්ප - පව් කිරීමට ඇති බිය
v. සුත - බහුශ්‍රැත බව (බොහෝ ඇසූ පිරූ තැන් ඇති)
vi. චාග - ත්‍යාගශීලි බව
vii. පඤ්ඤා - නුවණැති බව

10 සප්ත අනුසය ධර්ම (යටපත්ව තිබෙන සංස්කාර)

i. කාමරාග අනුසය - වස්තු කාම - ක්ලේශ කාමය
ii. පටිඝ අනුසය - ද්වේශය හෙවත් තරහව
iii. මාන අනුසය - තමා පමණක් උසස්ය යන හැඟීම
iv. දිට්ඨි - මිත්‍යා දෘෂ්ටිය
v. විචිකිච්ඡා - බුද්ධාදි අව තැන කෙරේ සැක පහළ කිරීම
vi. භවරාග අනුසය - භවය හෙවත් පැවැත්මට ආශාව
vii. අවිජ්ජා අනුසය - මැරදි වැටහීම

11 සත් අසද් ධර්ම

i. අස්සද්ධෝ - ශ්‍රද්ධාව නොමැති බව
ii. අහිරිකෝ - පාප ලැජ්ජා නැති බව
iii. අනොත්තප්පි - පාප බිය නැති බව
iv. අප්පස්සුතෝ - නූගත් බව
v. කුසීතෝ - කම්මැලි නිදාගිලි බව
vi. මුට්ඨස්සති - සිහිමුලා බව
vii. දුප්පඤ්ඤෝ - මෝඩ බව

12 සත් බෝධි පාක්ෂික ධර්ම - මෙම ධර්ම හත විස්තර වශයෙන් ගත්කල 37 කි. ඒවාට 'සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික' ධර්ම යැයි ව්‍යවහාර කරයි එනම්-

i. සතර සතිපට්ඨාන 4
ii. සතර සම්මප්පධාන 4
iii. සතර සෘද්ධි පාද 4
iv. පංච ඉන්ද්‍රිය 5
v. පංච බල 5
vi. සප්ත බොජ්ඣංග 7
vii. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය 8

37

13 සප්ත දුශ්චරිත (දුසිරිත්)

i. ප්‍රාණාතිපාත - පරපණ නැසීම
ii. අදත්තාදාන - අන්සතු දෙය සොරකම
iii. කාමේසු මිච්ඡාචාරා - කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම } කයෙන්
iv. මුසාවාද - බොරු කීම
v. පිසුනාවාචා - කේලාම් කීම
vi. ඵරුසාවාචා - පරුෂ වදන් කීම
vii. සම්ඵප්පලාපා - හිස් වදන් කීම } වචනයෙන්

14 සප්ත සංඥා

i. අසුභ සංඥා - අසුභ නිමිති පිළිබඳ දැනීම
ii. මරණ සංඥා - මරණය පිළිබඳ දැනීම
iii. ආහාර පටික්කූල සංඥා - ආහාරයේ පිළිකුල බව දැනීම

iv. සබ්බලෝකේ අනභිරත සංඥා - ලෝකයෙහි නොඇලීම
v. අනිච්ච සංඥා - තිලකුණු (අනිත්‍ය - දුක - අනාත්ම) පිළිබඳ දැනීම
vi. අනිච්චේ දුක්ඛ - අනිත්‍ය හා දුක පිළිබඳ
vii. දුක්ඛ අනත්ත - දුක අනන්ත වූ කෙලවර නොදත් බව

15 බෝ සතුන් සමග පහලවූ අනෙක් දෑ

i. බෝධි වෘක්ෂය
ii. යසොදරා දේවිය
iii. ඡන්න ඇමති
iv. කන්ථක අශ්වයා
v. කළුදායි ඇමති
vi. සතර මහා නිධානය

16 චක්‍රවර්ති (සක්විති රජු) හට අයත් වස්තු

i. චක්‍ර - රථ
ii. හස්ථි - ඇතුන්
iii. අස්ස - අශ්වයින්
vi. මණි - මැණික්
v. ඉත්ථි - රූමත් ස්ත්‍රීන්
vi. ගහපති - ගෘහපතියන්
vii. පරිනායක - පුත්‍රයන්

17 සත් පුරුෂ ගුණ (යහපත් ධර්මතා හත)

i. ශ්‍රද්ධාව - ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි අචල භක්තිය
ii. හිරි - පව් කිරීමට ඇති ලැජ්ජාව
iii. ඔත්තප්ප - පව් කිරීමට ඇති බිය
iv. බහුශ්‍රැත බව - බොහෝ ඇසූ පිරූ තැන් ඇති බව
v. ආරද්ධ වීර්යය - යම් කටයුත්තක් ආරම්භයේ පටන් නොපසුබට උත්සාහය
vi. සති - මනාලෙස හසුරුවා ගත් සිහිය
vii. පඤ්ඤා - නුවණැති බව

සප්ත අපරිහානීය ධර්ම (වජ්ජීන්ගේ දියුණුවට හේතු විය)

i. නිතර සමගියෙන රැස්ව සමගියෙන් විසිර යාම
ii. සමගියෙන් යුතුව සියළු කටයුතුවල යෙදීම
iii. පැරණි ධර්මයන් පිළිගෙන ඒවාට ගරු කිරීම
iv. වැඩිහිටි ගෞරවය
v. ස්ත්‍රීන් බලයෙන් තම වසඟයට නොගැනීම
vi. පූජනීය ස්ථානවලට ගරු කිරීම (සියළු ආගම් වල)
vii. රහතන්වහන්සේලා ආරක්ෂා කරමින් පෝෂණය කිරීම

සප්ත විසුද්ධි(පිරිසිදු වීම)

i. සීල විසුද්ධි චතුපාරිශුද්ධ සීලය
ii. චිත්ත විසුද්ධි - භාවනා - ධ්‍යාන මගින් සිතේ පිරිසිදු බව
iii. දිට්ඨි විසුද්ධි ආත්මය පිළිබඳ මිත්‍යා දෘෂ්ඨිය නොමැතිවීම
iv. කංඛා විතරණ විසුද්ධි - තමා තුළ ඇති සැක දුරුකර ලීම
v. මග්ගා මග්ග ඥාණ දස්සන විසුද්ධි - අනුගමනය කළ යුතු මාර්ගයන් පිළිබඳ දැකීම හා දැනීම
vi. පටිපදා ඥාණ දස්සන විසුද්ධි විමුක්තිය සොයා යන ගමනේ තම වර්ධනය පිළිබඳ දැකීම
vii. ඥාණ දස්සන විසුද්ධි ලෝකෝත්තර මාර්ගය දැකීම හා එමගින් සිත පිරිසිදු කර ගැනීම

අෂ්ට හෙවත් අට බැගින්

1 අෂ්ටලෝක ධර්ම (අටලෝ දහම්)

i. ලාභෝ - ලාභය
ii. අලාභෝ - අලාභය
iii. අයසෝ - අපකීර්තිය
iv. යසෝච - යසස හෙවත් කීර්තිය
v. නින්දා - නින්දාවට පත්කිරීම - නිග්‍රහ කිරීම
vi. පසංසා - පැසසුමට ලක් කිරීම
vii. සුඛං - සැප සම්පත්
viii. දුක්ඛං - දුක් වේදනා

2 අට වැදෑරුම් කෙලෙස්

i. ලෝභ - ලෝභ හෙවත් මසුරු බව
ii. දෝස - තරහව හෙවත් ක්‍රෝධය
iii. මෝහ - සිහිමුලා වීම
iv. දිට්ඨි - මිත්‍යා දෘෂ්ඨි හෙවත් වැරදි දැක්ම
v. විචිකිච්ඡා - බුද්ධාදී අටතැන කෙරේ සැක සංකා
vi. මාන - තමා පමණක් තම කුලය පමණක් උසස්ය හැගීම
vii. ථීන - සිතේ අකර්මන්‍ය හෙවත් කුසීත බව
viii. උද්ධච්ච - සිතිවිලි විසිරී පැවතීම

3 අෂ්ට සමාපත්ති

i. ප්‍රථම ධ්‍යානය
ii. ද්විතිය ධ්‍යානය
iii. තෘතිය ධ්‍යානය
iv. චතුර්ථ ධ්‍යානය
v. ආකාසානඤ්චායතනය
vi. විඤ්ඤාණඤ්චායතනය
vii. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය
viii. නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය

ආර්ය අෂ්ඨාංගික මාර්ගය

i. සම්මා දිට්ඨි - යහපත් දැකීම - හෙවත් චතුරාර්ය සත්‍යය දැකීම

ii. සම්මා සංකප්ප - යහපත් කල්පනා - ලෞකික සම්පත් වලින් නික්මීම ආදී කල්පනා

iii. සම්මා වාචා - යහපත් වචනය හෙවත් වචනයෙන් සිදුවන අකුසල වලින් වැලකීම

iv. සම්මා කම්මන්ත - යහපත් කර්මාන්ත හෙවත් පානාතිපාතා වැනි කයෙන් සිදුවන වැරදි වලින් තොරවීම

v. සම්මා ආජීව - යහපත් දිවි පෙවෙත හෙවත් වැරදි වෙළඳාම් පහෙන් තොරවීම

vi. සම්මා වායාම - හෙවත් යහපත් වැයම නූපන් කුසල් උපදවා ගැනීම ආදී යහපත් වැයම

vii. සම්මා සති - යහපත් සිහිය හෙවත් කයෙහි ස්වභාවය පිළිබඳ කායානුපස්සනාදී සතර සතිපට්ඨාන වැඩීම

viii. සම්මා සමාධි - යහපත්වූ චිත්ත ඒකග්‍රතාව හෙවත් ප්‍රථම ධ්‍යානාදී ධ්‍යාන උපදවා ගැනීම

අටමහා නරකය

i. සංජීවය
ii. කාල සූත්‍රය
iii. සංඝාතය
iv. රෞරවය
v. මහා රෞරවය
vi. තාපය
vii. ප්‍රතාපය
viii. අවීචිය

භික්ෂුණීන් වහන්සේලා පිළිපැදිය යුතු අෂ්ඨ ගරු ධර්ම

i. උපසම්පදාවෙන් වසර100ක් ගතවූ භික්ෂුණියක් වුවද එදින උපසම්පදා වූ භික්ෂුවකට වැඳිය යුතුය.

ii. අඩ මසකට වරක් භික්ෂූන් හමුවී උපෝසතය විසීම හා අවවාද ලැබිය යුතුය.

iii. තමන් ඇසූ දුටු දේ පිළිබඳව විමසා බැලීමට භික්ෂූන් වහන්සේ කෙනෙකුට පැවරිය යුතුය.

iv. භික්ෂුණිය වරදක් හෙවත් ඇවැතක් කළ විට එයින් මිදී ගැලවී පිරිසිදු වීමට භික්ෂුවකට අඩ මසක්වත් පිළිවෙත් කළ යුතුය.
v. භික්ෂුවක් වෙතින් උපසම්පදා පැතිය යුතුය.
vi. කවර ආකාරයකින් වුවද භික්ෂුණිය භික්ෂුවකට නින්දා අපහාස ආක්‍රෝශ පරිභව නොකළ යුතුය.
vii. භික්ෂුවකගේ අවවාද අනුශාසනා වලට අනුකූලතාවය දැක්විය යුතුය.

අෂ්ටාංග සීලය හෙවත් අටසිල්

i. පාණාති පාතා වේරමණී සික්ඛා පදං
ii. අදින්නාදානා වේරමණී සික්ඛා පදං
iii. අබ්‍රහ්ම චරියා වේරමණී සික්ඛා පදං
iv. මුසාවාදා වේරමණී සික්ඛා පදං
v. සුරාමේරය මජ්ජපමා දට්ඨානා වේරමණී සික්ඛා පදං
vi. විකාල භෝජනා වේරමණී සික්ඛා පදං
vii. නච්ච - ගීත - වාදිත විසූක දස්සන - මාලා ගන්ධ විලේපන - ධාරන - මණ්ඩන විභූසනට්ඨාන වේරමණී සික්ඛා පදං
viii. උච්චාසයන මහාසයනා වේරමණී සික්ඛාපදං

8 අට පාන
i. අම්බ පාන - අඹ යුෂ
ii. ජම්බු පාන - දඹ යුෂ
iii. චොච පාන - ඇටකෙසෙල් යුෂ
iv. මොච පාන - කෙසෙල් යුෂ
v. මධුකා - මීයුෂ
vi. මුද්දික පාන - මිදි පැණි
vii. සාලුක පාන - ඕලු යුෂ
viii. ඵාරුසක පාන - ඵලු හෙවත් උගුරැස යුෂ

9 අෂ්ට ආබාධ (අට වැදෑරුම් රෝග)
i. පිත්ත සමුට්ඨාන - පිත කිපීමෙන් ඇතිවන ආබාධයන්
ii. සෙම්හ සමුට්ඨාන - සෙම් කෝපයෙන් ඇතිවන ආබාධ
iii. වාත සමුට්ඨාන - වාත කිපීමෙන් ඇතිවන ආබාධ
iv. සන්නිපාතික ආබාධ - දොස් සන්නිපාතය වැනි ආබාධ
v. උතු පරිනාමජ ආබාධ - සෘතු විපර්යාස හේතුවෙන් ඇතිව

ආබාධ

vi. විසමපරිහාරජා ආබාධා - වැරදි දිවි පෙවෙත නිසා හටගන්නා ආබාධ

vii. ඔපක්කමිකා ආබාධා - නොයෙක් කුට උපක්‍රම වලින් හට ගන්නා ආබාධ

viii. කම්ම විපාකජා ආබාධ - පෙර භවයන්හි හෝ මෙම භවයේදී කරන ලද්දා වූ අකුසල්වල විපාක අනුව ඇතිවන ආබාධා

බෝසතුනට අවශ්‍ය ධර්මතා

i. මිනිසෙකු වීම
ii. පිරිමියෙකු වීම
iii. ඒ ආත්මයේදීම රහත් වීමට හේතු සම්පත් ඇති බව
iv. බුදු කෙනෙකු මුන ගැසීම
v. පැවිදි වී සිටීම
vi. උසස් ගුණධර්මවලින් පිරිපුන් බව
vii. දැඩිවූ අධිෂ්ඨානය (අධිකාර)
viii. කැමැත්ත තිබීම

විචිකිච්ඡා හෙවත් බුද්ධාදි අට තැන කෙරෙහි ඇති සැකයන්

i. සත්ථරි කංඛති - බුදුන කෙරෙහි ඇති සැකය
ii. ධම්මේ කංඛති - ධර්මය කෙරෙහි ඇති සැකය
iii. සංඝෙ කංඛති - සංඝයා කෙරෙහි ඇති සැකය
iv. සික්ඛාය කංඛති - ශික්ෂාපද කෙරෙහි ඇති සැකය
v. පුබ්බන්තෙ කංඛති - අතීත හෙවත් පෙර භවය පිළිබඳ සැකය
vi. අපරන්තෙ කංඛති - මරණින් මතු භවය පිළිබඳ සැකය
vii. පුබ්බා පරන්තෙ කංඛති - පෙර හා මතු භවයන් පිළිබඳ සැකය
viii. ඉදප්පච්චයතා කංඛති - පටිච්ච සමුප්පාදය හා හේතුඵල වාදය පිළිබඳ සැකය

12 අෂ්ඨ පරික්ඛාර (අට පිරිකර)

i. තනිපට සිවුර
ii. දෙපට සිවුර
iii. අඳනය
iv. පාත්‍රය
v. බඳපටිය
vi. දැලි පිහිය
vii. පෙරහන් කඩ
viii. ඉඳිකටු - නූල්

13 ධම්ම භාණ්ඩාගාරික ආනන්ද මහ තෙරන් වහන්සේ එම තනතුරු ලබා දීමට පෙර බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටි කරුණු අට (වර)

i. බුදුන් වහන්සේට ලැබෙන පිණ්ඩපාතය තමන් වහන්සේට නොදීම
ii. බුදුන් වහන්සේට ලැබෙන පරිශ්කාර (පිරිකර) තමන් වහන්සේට නොදීම
iii. බුදුන් වහන්සේ සමග එකම ගඳ කිලියෙහි විසීමට ඉඩ නොදීම
iv. බුදුන් වහන්සේ භාරගත් දාන ආරාධනා වලට තමන් වහන්සේ නොකැඳ වීම
v. තමන් වහන්සේ භාරගත් දාන ආරාධනාවලට බුදුන් වහන්සේද වැඩම කළ යුතුය
vi. බොහෝ දුරක සිට පැමිණෙන සැදැහැවතුන් ඒ මොහොතේම බුදුන් වහන්සේ සමීපයට කැඳවා ගෙන ඒමට අවසර තිබීම
vii. තමන් වහන්සේට ධර්මය පිළිබඳ යම් ගැටළුවක් සැකයක් ඇති වුවහොත් වහාම එය විසඳා ගැනීමට බුදුරජුන් හමුවට යාමට අවසර තිබීම
viii. තමන් වහන්සේ නොමැති අවස්ථාවක බුදුන් වහන්සේ යමෙක් හට දේශනා කළ ධර්ම කොටසක් වෙතොත් එය නැවත තමන්ටද දේශනා කිරීම

අෂ්ට විද්‍යා (බුදුරජාණන් වහන්සේ සතු ඥාණ)

i. විදර්ශනා ඥාන - විදර්ශණා භාවනාව මගින් ඇතිවූ නුවණ
ii. මනෝමය ඥාන - අධිෂ්ඨාන බලෙන් ඍද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය පෑම
iii. ඍද්ධි විධ ඥාන - අහසින් යාම - පොලව පලාගෙන යාම වැනි පුදුම උපදවන දේ කල හැකි නුවණ
iv. දිබ්බසෝත - දිව කන හෙවත් සියලූ ලෝකයන්හි සියලූ ශබ්ද ඇසීම

v. පරචිත්ත විජානන ඥානය - තමන් වහන්සේ සමීපයේ හෝ දුර ඈතක සිටින අයෙකුගේ වුවද සිතුවිලි දක්නා නුවණ
vi. පුබ්බෙනිවාසානුස්සති - පෙර ආත්ම භවයන්හි තොරතුරු දන්නා නුවණ
vii. දිබ්බ චක්ඛු - දිව කන හෙවත් ලොව ඕනෑම තැනක හට ගන්නා කුමන ශබ්දයක් වුවද දත හැකි නුවණ
viii. ආසවක්ඛය ඥාණය - ආශ්‍රවයන් හෙවත් සසර කෙරෙහි ඇලීම් - බැඳීම - පල්වීම් නොවීමේ ඥාණය

අෂ්ඨවිධ ශීල - සිල් අට වර්ගය

i. පංච ශීල
ii. අෂ්ඨාංග ශීල - අටසිල්
iii. දශ ශීල - දස සිල්
iv. ප්‍රව්‍රජ්‍යා ශීල - පැවිදි සිල්
v. ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීල
vi. ඉන්ද්‍රිය සංවර ශීල
vii. ආජීව පාරිශුද්ධි ශීල
viii. ප්‍රත්‍යය සංනිශ්‍රිත ශීල

16 චතුරාර්ය සත්‍යයේ පළමු සත්‍යය දුඃඛ සත්‍යයට අනුව දුක හටගන්නා හේතු

i. ජාතිපි දුක්ඛා - ජාතිය හෙවත් ඉපදීම දුකය

ii. ජරාපි දුක්ඛා - දිරායාම හෙවත් වයස්ගත වීම දුකය

iii. ව්‍යාධිපි දුක්ඛා - ලෙඩදුක් සෑදීම දුකය

vi. මරණම්පි දුක්ඛා - මරණයට පත්වීම දුකය

v. අප්පියේහි සම්පයෝගෝ දුක්ඛෝ - අප්‍රියයන් හා එක්වීම දුකය

vi. පියේහි විපපයොගො දුක්ඛෝ - ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීම දුකය

vii. යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං - තමන් කැමති දෙය නොලැබීම දුකය

viii. සංඛිත්ටේන පංච උපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා - සැකවින් කියතහොත් පංච උපාදනස්කන්ධයන් සියල්ලම දුකය

17 අටමහා කුසල්

i කඨින පුජාව

ii අටපිරිකර පුජාව

iii ආවාස පුජාව

iv බුදුන් ප්‍රමුඛ දානය

v ධර්මය ලියා තැබීම

vi ඉඩම් පුජාව

vii බුද්ධ ප්‍රතිමා තැනීම

viii වැසිකිළි කැසිකිළි තනා දීම

නවක හෙවත් නවය බැගින් වූ කරුණු

නවලෝකෝත්තර ශ්‍රී සද්ධර්මය (නව ලොව්තුරා දහම)

i. සෝවාන් මග
ii. සෝවාන් ඵලය
iii. සකෘදගාමී මග
iv. සකෘදගාමී ඵලය
v. අනාගාමී මග
vi. අනාගාමී ඵලය
vii. අර්හත් මග
viii. අර්හත් ඵලය
ix. නිර්වාණය

නව අරහාදී බුදු ගුණ (ඉතිපිසො භගවා ගාථාව)

i. අරහං - රහසින්වත් පව් නොකොට සියලු කෙළෙස් දුරුකර දෙව් මිනිසුන්ගේ සියලු පූජාවන්ට සුදුසු බැවිනි

ii. සම්මා සම්බුද්ධ - කිසිවෙකුගේ මග පෙන්වීමක් නොමැතිව තමා විසින්ම චතුරාර්‍ය සත්‍ය අවබෝධ කළ බැවින්

iii. විජ්ජාචරණ සම්පන්න - අෂ්ඨ විද්‍යා ඥාන හා පසලොස්චරන ගුණයෙන් යුතු බැවින්

iv. සුගතෝ - ශෝභමාන වූ ගමන් විලාසයද ඇතිව විමුක්තිය කරා යාම හේතුවෙන්

v. ලෝකවිදූ - සියලු ලෝකයද චතුරාර්‍ය සත්‍යද අතැඹුලක් සේ දත් බැවින්

vi. අනුත්තරෝ - ගුණයෙන්ද නුවණින්ද ලොව කිසිවෙකුට සමාන කළ නොහැකි බැවින්

පුරිස දම්ම සාරථි - මිනිසුන්ද දෙව් බඹුන් මෙන්ම යක්ෂයින්ද එකසේ දමනය කළ බැවින්

vii. සත්ථා දේව මනුස්සානං - දෙව් බමුන්ටද මිනිසුන්ටද විමුක්තිය ලබා දුන් බැවින්

vii. බුද්ධෝ - දත යුතු සියල්ල දත් බැවින්

ix. භගවා - මහත් වූ පින් ඇති බැවින්

3 නව දොරටු : අපවිත්‍රදේ පිටකරන ශරීරයේ දොරටු 9

i. දෙකන් සිදුරු 2
ii. දෙ ඇස් 2
iii. නාස් සිදුරු 2
iv. මුඛය 1
v. මුත්‍රා මාර්ගය 1
vi. ගුද මාර්ගය 1

4 රහත් ඵලය ලැබීමට දුරුකළ යුතු නවාංග

i. රාගං - රාගය හෙවත් දැඩි ආශාව
ii. දෝසං - ද්වේශය හෙවත් තරහව
iii. මෝහ - මෝහය හෙවත් තරහව
iv. මක්ඛං - ගුණමකු කුහක බව
v. කෝධං - ක්‍රෝධ හෙවත් වෛරය
vi. උපනාහං - දූෂ්‍ය හෙවත් පවිටු බව
vii. පලාසං - කුඩුකේඩු මසුරු බව
viii. ඉස්සං - ඊර්ශ්‍යාව
ix. මච්ඡරියං - මාත්සර්යය හෙවත් උඩඟු බව

5 සංඝයා වහන්සේලාගේ ගුණ නවය

i. සුපටිපන්න - යහපත් මාර්ගයට මනාව පිළිගත් බට
ii. උජුපටිපන්න - සෘජුව එම මාර්ගය අනුගමනය කරන බැවින්
iii. ඤායපටිපන්න - නුවණින් මනාව අවබෝධ කර අර්හත් මාර්ගයට පිළිපන් බැවින්
iv. සාමීචිපටිපන්න - සදාචාර ගුන වගාවට පිළිපන් බැවින්
v. ආහුණෙය්‍ය - සිව් පසය පිළිගැනීමට සුදුසු බැවින්
vi. පාහුණෙය්‍ය - දුර සිට ගෙනවුත් දෙන දේ පිළිගැනීමට සුදුසු බැවින්
vii. දක්ඛිණෙය්‍ය - දානාදිය පිළිගැන්වීමට සුදුසු වන බැවින්
viii. අඤ්ජලිකරණීය - ඇඳිලි බැඳ නමස්කාර කිරීමට සුදුසු බැවින්
ix. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලෝකස්සාති - ලෝකයට ශ්‍රේෂ්ඨ වූද දෙවැනි නොවූද පින්කෙතයි

නවාංග ශාස්තෘ ශාසනය

i. සුත්තං - බුදුන් වහන්සේ දේශනාවන් ගැබ්වූ ගද්‍යාත්මක සූත්‍ර
ii. වෙය්‍යාකරණ - ගද්‍ය විවරණයන්
iii. ගාථා - ගාථා ධර්මයන්
iv. ඉතිවුත්තකං - මෙලෙස වදාළ බැව් ප්‍රකාශිත සූත්‍ර
v. උදාන - උදාන වාක්‍ය
vi. ජාතක - පන්සිය පනහකට ආසන්න ජාතක කතා
vii. අබ්භූත ධම්ම - ආශ්චර්යවත් දහම් කරුණු
viii. වේදල්ල - ප්‍රශ්න හා උත්තර ඇතුළු සූත්‍ර
ix. ගෙය්‍යං - ගාථා සහිත සූත්‍ර

නවවිධ පිළිකුල් භාවනා

i. සොහොන් බිමක දමාගිය දින කිහිපයක් ගතවී ඉදිමී නිල්
පැහැවූ මළ මිනිය
ii. කාකයන් විසින් හා සිවලුන් විසින් කා දමන මළ මිනිය
iii. නහරින් බැඳී ඇති ලේ - මස් සහිත මළ මිනිය
iv. මස් රහිත ලෙයින් වැකුන නහරින් බැඳුන මළ මිනිය
v. ලේ මස රහිත නහරින් බැඳුන මළ මිනිය
vi. සන්ධි වලින් විසන්ධි වූ ඇට සහිත මළ මිනිය
vii. සංඛය හෙවත් හක්ගෙඩියක පාට බඳු ඇට සැකිල්ල
viii. දිරායන ඇට සැකිල්ල

පුද්ගල මල නවය (පුද්ගල දියුණුවට බාධාකරන කිලිටි කරන කරුණු)

i. කෝධෝ - ක්‍රෝධය
ii. මක්ඛෝ - කුහකවට
iii. ඉස්සා - ඊර්ෂ්‍යාව
iv. මච්ඡරියං - මසුරු ලෝභ

v. මායා - රවටන සුළු බව

vi. සාඨෙය්‍යං - කපටි කම

vii. මුසාවාදෝ - බොරුකීම

viii. පාපිච්ඡා - පවිටු ආශා ඇති බව

ix. මිච්ඡාදිට්ඨි - මිසදිටු බව

9 නවවිධ පුද්ගල උත්පත්ත

i කාම භව - සදෙව් ලොවද මිනිස් ලොවද සතර අපාය

ii රූප භව - බ්‍රහ්ම ලෝක - 16

ii අරූප භව - අරූපී බ්‍රහ්ම ලෝක 4

iii සඤ්ඤා භව - කාම ලෝක 11ද රූප ලෝක 15ද අරූපී 3

iv අසඤ්ඤා භව - අසඤ්ඤ සත්තය- 1

v නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය - මෙනම් බ්‍රහ්ම ලෝකයකි

vi ඒක වෝහාර - අසඤ්ඤ සත්තය (රූපය පමණි)

vii චතු වෝහාර - අරූපී බ්‍රහ්ම ලෝක 4

viii පඤ්ච වෝහාර - කාම භව හා අසඤ්ඤ සත්තය හැර ඉතිරි බ්‍රහ්ම ගෝක 15

දශක හෙවත් කරුණු දහය බැගින්

දස සීල - දස සිල්

i. පානාතිපාතා වේරමණී - පරපණ නැසීමෙන් වැළකෙමි

ii. අදින්නාදානා වේරමණී - අන්සතු දේ සොරා ගැනීමෙන් වළකිමි

iii. අබ්‍රහ්මචරියා වේරමණී - මෙවුන්දම් සේවනයෙන් වැළකෙමි

iv. මුසාවාදා වේරමණී - බොරුකීමෙන් වැළකෙමි

v. සුරාමේරය මජ්ජපමා දට්ඨානා වේරමණී - මත් වීමට හා ප්‍රමාදයට හේතුවන සුරාවෙන් වැළකෙමි

vi. විකාලභෝජනා වේරමණී - අවේලාවන්හිදී ආහාර ගැනීමෙන් වැලකෙමි

vii. නච්චගීත වාදිත විසුක දස්සන - නැටුම් - ගැයුම් - වැයුම් -විසුළු දැකුමෙන් වැළකෙමි

viii. මාලා සන්ධ විලේපන ධාරන මණ්ඩන විභූසනට්ඨානා වේරමණී - මල් සුවඳ විලවුන් ගැල්වීමෙන්ද පැළඳීම් හා සැරසිලි වලින් වැළකෙමි

ix. උච්චාසයන මහා සයනා වේරමණී - උස්වූද මහත්වූද අසුන් වල හිඳීමෙන් වැළකෙමි

x. ජාතරූප රජත පටිග්ගහනා වේරමණී - රන් රිදී මිල මුදල් පිළිගැනීමෙන් වැළකෙමි

දස අකුසල්

i. පානාතිපාතා - පරපන නැසීමෙන්

ii. අදින්නාදාන - අන්සතු දේ සොරා ගැනීමෙන්

iii. කාමේසු මිච්ඡාචාරා - කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන්

iv. මුසාවාදා - බොරු කීමෙන්

v. පිසුනාවාචා - කේලාම් කීමෙන්

vi. ඵරුසා වාචා - පරුෂ රළු වදන් කීමෙන්

vii. සම්ඵප්පලාපා - හිස් වදන් කීමෙන්

viii. අභිජ්ඣා - දැඩි ලෝභයෙන්

ix. ව්‍යාපාද - ක්‍රෝධය වෛරයෙන්

x. මිච්ඡාදිට්ඨී - විසදිටු හෙවත් මෙලොව පරලොව නැතැයි විශ්වාසයෙන්

3 දස අනුස්සති (සිහි කිරීම මගින් සිත එකඟකර ගැනීම)

i. බුද්ධානුස්සති - බුදුන් වහන්සේ සිහිකිරීම
ii. ධම්මානුස්සති - ධර්මය සිහිකිරීම
iii. සංඝානුස්සති - සංඝයා සිහිකිරීම
iv. සීලානුස්සති - ශීලය පිළිබඳ සිහිකිරීම
v. චාගානුස්සති - තමන්ගේ ත්‍යාගශීලි භාවය සිහිකිරීම
vi. දේවතානුස්සති - දෙවියන් පිළිබඳ සිහිකිරීම
vii. මරණානුස්සති - මරණය පිළිබඳ සිහිකිරීම
viii. කායානුසසති - ශරීරය පිළිබඳ සිහිකිරීම
ix. ආනාපානානුස්සති - හුස්ම ඉහල පහල යාම් ඊම් පිළිබඳ සිහිකිරීම
x. උපසමානුසසති - සංසුන් හෙවත් සිතෙහි ඒකග්‍රතාව පිළිබඳ සිහිකිරීම

4 දස විධ ක්ලේශ (කෙලෙස් දහය) අකුසල මූල

i. ලෝභෝ - දැඩි ලෝභය හෙවත් මසුරු බව
ii. දෝසෝ - ද්වේෂය හෙවත් තරහව - ක්‍රෝධය
iii. මෝහෝ - සිහි මුලාව හෙවත් මෝහය
iv. මානෝ - මානය හෙවත් තමන් පමණක් හා තම වස්තුව කුලය පමණක් උසස්ය යන හැගීම
v. දිට්ඨි - මිත්‍යා දෘෂ්ඨිය හෙවත් වැරදි දැක්ම
vi. විචිකිච්ඡා - බුද්ධාදි අට තැන කෙරෙහි සැකය
vii. ථීනං - කුසල් කිරීමට කම්මැලි කුසීත බව
viii. උද්ධච්ච - සිත නිතරම විසිරී පැවතීම
ix. අහිරිකං - පව් කිරීමට ලජ්ජා නැති බව
x. අනොත්තප්පං - පව් කිරීමට බිය නැති බව

5 දස කසින (භාවනා සඳහා උපයෝගී කරගන්නා දස නිමිති)

i. පඨවි කසින - තද බැවින් යුත් නිමිති
ii. ආපෝ කසින - වැගිරෙන දියර වැනි ගති ඇති නිමිති
iii. තේජෝ කසින - ශීත - උෂ්ණ දියෙන් යුත් කසින
iv. වායෝ කසින - වායුමය ගති (සුළඟ වැනි) කසින නමිනි
v. නීල කසින - නිල් පැහැ නිමිති
vi. පීත කසින - කහ පැහැමයෙන් යුත් නමිනි

vii. ලෝහිත කසින - රතු පැහැයෙන් යුත් නමිති
viii. ඔදාත කසින - සුදු පැහැයෙන් යුත් නමිති
ix. ආලෝක කසින - ඉර - හඳ - පහන් වැනි දේ නිමිති කර
x. පරිච්ඡින්න - ආකාසය නිමිති ලෙස උපයෝගී කර

දස දාන වස්තු (දානය පිණිස දෙන වර්ග)

i. අන්නං - ආහාර වර්ග
ii. පානං - පානයට සුදුසු දේ
iii. සරං - ආවාස - සෙනසුන් - ලැගුම් හල් වැනි දේ
iv. වත්තං - සිවුරු පිරිකර
v. යානං - යාන වාහන
vi. මාලා - මල් වර්ග
vii. විලේපණං - විලවුන් වර්ග
viii. ගන්ධෝ - සුවඳ වර්ග
ix. සෙය්‍යා - ඇඳ - පුටු - සෝපා ආදිය
x. පදීප - පහන්

දස සඤ්ඤා (භාවනාවේ අරමුණු)

i. අනිච්ච සඤ්ඤා - සියල්ලෙහි අනිත්‍ය බව මෙනෙහි කිරීම
ii. අනත්ත සඤ්ඤා - අනාත්ම බව මෙනෙහි කිරීම
iii. මරණ සඤ්ඤා - මරණය පිළිබඳ මෙනෙහි කිරීම
iv. ආහාරෙ පටික්කුල සඤ්ඤා - අහරෙහි පිළිකුල් බව මෙනෙහි කිරීම
v. සබ්බලෝකෙ අනභිරත සඤ්ඤා - ලොවැනි කිසිදු දෙයක් කෙරෙහි නොඇලීම
vi. අට්ඨික සඤ්ඤා - ඇට සැකිල්ලක් වූ මළ මිනිය ගැන මෙනෙහි කිරීම
vii. පුලවක සඤ්ඤා - පණුවන් ගැසු මළ මිනිය ගැන මෙනෙහි කිරීම
viii. විනීලක සඤ්ඤා - නිල්පැහැවූ මළ මිනිය ගැන මෙනෙහි කිරීම
ix. විච්ඡිද්දක සඤ්ඤා - සිදුරු සැදීගිය මළ මිනිය ගැන මෙනෙහි කිරීම
x. උද්ධුමාතක සඤ්ඤා - ඉදිමුණ මළ සිරුර ගැන මෙනෙහි කිරීම

8 දස මාර සේනා (දස මරුන්)

i. කාම කාමාශාවන්
ii. අරති නොඇල්මීමත් බව
iii. ඛුප්පිපාසා කුසගින්න හා පිපාසය
iv. තණ්හා තෘෂ්ණා හෙවත් ඇලී ගැලී සිටීම
v. ථීන මිද්ධ අලස කුසීත බව
vi. භීරු බියගුළු බව
vii. විචිකිච්ඡා සැක පහල කිරීම
viii. මක්ඛෝ දැඩි ගුණමකු බව
ix. ථම්භෝ දැඩි බව
x. ලාභෝ සිලෝකෝ ලාභය ප්‍රසංශා

9 දස පුණ්‍යක්‍රියා (දස පින් කිරියවත්)

i. දාන - තමන් සතුදේ නිර්ලෝභීව දානය කිරීම
ii. ශීල - පන්සිල් - අටසිල් ආදිය ආරක්ෂා කිරීම
iii. භාවනා - සමථ - විපස්සනාදී භාවනා
iv. පත්තිදාන - කුසලයන්ගෙන් අත්පත් වූ පින් අනුමෝදන් කිරීම
v. පත්තානුමෝදනා - අන්අය දෙන පින් අනුමෝදන් වීම
vi. වෙය්‍යාවච්ච - රෝගීන්ට - වැඩිහිටියනට උපස්ථාන කිරීම
vii. අපචායනය - ගුණ - නුවණ යුත් අයට බුහුමන් කිරීම
viii. ධම්ම දේශනා - ධර්මය දේශණා කිරීම
ix. ධම්ම සවණ - ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීම
x. දිට්ඨිජු කම්ම - තිසරණ පිළිබඳ නිවැරදි දැක්ම

10 දස අකැප වස්තු (බුදුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ පසුව සුභද්‍ර නම් මහළු භික්ෂුව ඉදිරිපත් කල භික්ෂුනට කැප නැති දස වස්තුව)

i. ද්වාංගුල කප්ප - හිරු අවරට ගොස් දෑගුලක් ගතවන තුරු ආහාර අනුභවය කැපය
ii. සිංගිලෝන කප්ප - අවශ්‍ය විටෙක පරිභෝජනය පිණිස අං කොපුවක බහා ලුණු ගෙනයාම කැපය
iii. ගාමාන්තර කප්ප - ගමින් ගමට ගොස් දානය ලබා ගැනීම කැපය
iv. ආවාස කප්ප - එකම ආවාසයක පෙහොය කිරීම කැපය
v. අනුමති කප්ප - සංඝ කර්මයන් නිමාකොට පසුව ඒ සඳහා

අනුමැතිය ලබාගැනීම කැපය

vi. ආචින්න කප්ප - පූර්වාදර්ශ අනුව පිළිගැනීම කැපය

vii. අමථිත කප්ප - දිවා ආහාරයට පසුව මෝරු පානය කිරීම කැපය

viii. ජලෝගිපාතුං කප්ප - මද්‍යසාරයට පත්වීමට පෙර රා හෙවත් තෙලිජ්ජ පානය කැපය

ix. අදසක නිසීදන කප්ප - ඇඳ ඇතිරිලි භාවිතය කැපය

x. ජාතරූප පටිග්ගහනා කප්ප - රන් - රිදී - මුතු -මැණික් ආදී ඉතා වටිනා දේ පිළිගැනීම කැපය

දස රාජධර්ම

i. දානං - තමන් සතු දේ නිර්ලෝභීව දානය කිරීම

ii. සීලං - ශීලයක් ආරක්ෂා කිරීම

iii. පරිච්චාගං - පරිත්‍යාගය

iv. අජ්ජවං - ඍජු බව

v. මජ්ජවං - මෘදු බව

vi. තපං - තපස

vii. අක්කෝධෝ - ක්‍රෝධ නොකිරීම

viii. අවිහිංසා - හිංසා පීඩා නොකිරීම

ix. ඛන්ති - ක්ෂාන්ති වාදී බව

x. අවිරෝධතා - විරුද්ධ නොවීම

දස වත්ථුක මිථ්‍යා දෘෂ්ටී

i. නත්ථි දින්නං - දන්දීමෙන් පල නැත

ii. නත්ථි යිට්ඨං - යාග පල නැත

iii. නත්ථි හුතං - පූජාවන් පල නැත

iv. නත්ථි සුකට දුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකෝ - කුසල් අකුසල් කර්මවල විපාක නැත

v. නත්ථි අයං ලෝකෝ - මෙලොව නැත

vi. නත්ථි පරලෝකෝ - පරලොවක් නැත

vii. නත්ථි මාතා - මවක් නැත

viii. නත්ථි පිතා - පියෙක් නැත

ix. නත්ථි සත්තා ඕපපාතික - ඕපපාතිකව පහල වන සත්ත්වයන් නැත

x. නත්ථි ලෝකෝ සමණ බ්‍රාහ්මණා සම්මග්ගතා සම්මාපටිපන්නා - මනාලෙස ආර්ය මගට පිළිපන් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් නැත

13 දස සංයෝජන (පුද්ගල සසරෙහි බැඳ තබන)

i. සක්කාය දිට්ඨි - ආත්මයක් ඇතැයි පිළිගැනීම

ii. විචිකිච්ඡා -බුදුන් ඇතුළු අට තැන කෙරෙහි සැකය

iii. සීලබ්බත පරාමාස - වැරදි ශීලයන් සමාදන් වීම

iv. කාමරාගා - පංචකාමයෙන් කෙරේ ආශාව

v. ව්‍යාපාද - තරහව - ක්‍රෝධ කිරීම

vi. රූප රාග - රූපී භවයන්හි ඉපදීමේ ආශාව

vii. අරූප රාග - අරූපී භවයන්හි ඉපදීමේ ආශාව

viii. මානෝ - තමා පමණක් උසස්ය යන හැඟීම

ix. උද්ධච්ච - උඩඟු බව (සිත එක අරමුණක නොපිහිටීම)

x. අවිජ්ජා - නොදැනීම (චතුරාර්‍ය සත්‍ය නොදැනීම)

14 දස අසුභ (පිළිකුල් භාවයන් සඳහා අරමුණු කර ගන්නා අපවිත්‍ර අසුභ)

i. උද්ධුමාතක - ඉදිමුණු මළ සිරුර

ii. විනීලක - නිල්පැහැගත් මළ සිරුර

iii. විපුබ්බක - තැන තැන කැඩී ගිය මළ සිරුර

iv. විච්ඡිද්දක - සන්ධි වලින් ගැලවී ගිය මළ සිරුර

v. වික්ඛායිතක - තැන තැන වලවල් සෑදුන මළ සිරුර

vi. වික්ඛිත්තක - කොටස් ඒ ඒ තැන විසිරුන මළ සිරුර

vii. හත වික්ඛිතක - සිරුරෙන් වෙන්ව කොටස් තැනින් විසිරුන මළ සිරුර

viii. ලෝහිතක - ලේ වැගිරෙන මළ සිරුර

ix. පුලවක - පණු කැල වසාගත් මළ සිරුර

x. අට්ඨික - මස් දියව ගිය ඇට සැකිල්ල

දස දශකයන් (පුද්ගලයා උපතේ සිට මරණය දක්වා ගත කරන කාල වකවානු)

i. මන්ද දසකය - ළදරු කාලය වසර 1-10 දක්වා

ii. ක්‍රීඩා දසකය - කෙළිලොල් අවදිය වසර 10 - 20 දක්වා

iii. වර්ණ දසකය - තුරුණු අවදිය වසර 20 - 30 දක්වා

iv. බල දසකය - පුෂ්ඨිමත් ශක්තිමත් අවදිය වසර 30 - 40 දක්වා

v. ප්‍රඥා දසකය - බුද්ධිය ප්‍රබල අවදිය වසර 40 -50 දක්වා

vi. හානි දසකය - ශාරීරික - මානසික පිරිහීම අවදිය වසර 50 -60 දක්වා

vii. පබ්භාර දසකය - සිරුර නැමී යන අවදිය වසර 60 -70 දක්වා

viii. වංක දසකය - සිරුර ඇදවී වක්වී යන අවදිය වසර 70 - 80 දක්වා

ix. මොමුහ දසකය - ස්මරණ මතකය නොමැති අවදිය වසර 80 -90 දක්වා

x. සයන දසකය - ඇඳක වැතිර නැගී සිටීමට බැරි අවදිය වසර 90 - 100

16 ධනංජය සිටුතුමා තම දියණිය විශාඛාව සරණ පාවා දෙන අවස්ථාවේ දුන් ඔවදන් 10

i. ඇතුලත ගිනි පිටතට නොදීම (පවුලෙහි පුද්ගලික රහස් පිටතට නොදීම)

ii. පිටත ගිනි ඇතුලට නොගැනීම (අන්‍ය පවුල් වල පුද්ගලික තොරතුරු තම ගෙතුලට නොගැනීම)

iii. දෙන්නා හට දිය යුතුය (තමනට සලකන උපකාර කරන

අයට පමණක් දීම)

iv. නොදෙන්නා හට නොදිය යුතුය (යමක් ඉල්ලාගෙන යළි ආපසු නොදෙන්නාට නොදෙන්න)

v. දෙන්නා හටද නොදෙන්නා හටද දිය යුතුය (යාචකයන් හා දිළිඳු නෑදෑයින් හට දීම)

vi. සුවසේ ගිදිය යුතුය (ස්වාමියා හා නෑදෑයින් හමුවේ තමන් වාඩිවී නොසිටිය යුතුය)

vii. සුවසේ වැළදිය යුතුය (ස්වාමියාද නැදිමයිලන්ද ආහාර ගත් පසු තමා ආහාර ගැනීම)

viii. සුවසේ සැතපිය යුතුය (ස්වාමියාද නැදි මයිලන්ද සේවක සේවිකාවන්ද නිදිගත් පසුව නින්දට යාම කළ යුතුය)

ix. ගිනි පිළිපැදිය යුතුය (ස්වාමියාට හා නැදිමයිලන්ට ගරු බුහුමන් කල යුතුය)

x. ඇතුලත දෙවියන් නැමදිය යුතුය (තම නිවසට එන ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ වැනි පූජ්‍ය පක්ෂයට දානාදිය ලබාදී බුහුමන් කල යුතුය)

17 නිගන්ඨයන්ගේ දුර්ගුණ

i. අස්සද්ධා - ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව නැත

ii. දුස්සීලා - සිල්වත් නොවන දුස්සීලයන් වෙති

iii. අහිරිකා - පවට ලජ්ජා නැත්තෝය

iv. අනොත්තප්පා - පවට බිය නැත්තෝය

v. අසප්පුරිස සම්භන්ති - අසත් පුරුෂ පවිටු අය හා ඇසුරු පවත්නෝය

vi. අත්තුක්කංසන පරවම්භන - තමා පමණක් උසස් කොට අන්‍යයන් පහත් කොට සලකති

vii. සන් දිට්ඨික පරාමාස ඉතා දැඩිව මත දරන්නාහ

viii. ආධානගාහි දුප්පටිස්සග්ගින දැඩිව අල්වා ගත් දෘෂ්ටීන් පහසුවෙන් අත් නොහරිති

ix. පාපිච්ඡා පවිටු ආශා ඇත්තෝය

x. මිච්ඡා දිට්ඨිකා - මිත්‍යා දෘෂ්ටීන්හි එල්බ ගත් අය වන්නෝය

බ්‍රහ්ම ලෝක

i. බ්‍රහ්ම පාරිසජ්ජය
ii. බ්‍රහ්ම පුරෝහිතය
iii. මහා බ්‍රාහ්මය
iv. පරිත්තාභ
v. අප්පමාණාභය
vi. ආභස්සරය
vii. පරිත්තසුභය
viii. අප්පමාන සුභය
ix. සුභ කිණ්ණය
x. වේහප්පලය

දස කුසල

i. පානාතිපාතා - පරපන නැසීමෙන් වැළකීම
ii. අදත්තාදානා - අන්සතු දේ සොර ගැනීමෙන් වැළකීම
iii. කාම මිච්ඡාචාරා - කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීම
iv. මුසාවාදා - බොරු කීමෙන් වැළකීම
v. පිසුනාවාචා - කේලාම් කීමෙන් වැළකීම
vi. ඵරුසාවාචා - නින්දා ඵරුස වදනින් වැළකීම
vii. සම්ඵප්පලාපා - හිස් වදනින් වැළකීම
viii. අභිධ්‍යා - දැඩි ලෝභයෙන් මසුරු බවින් වැළකීම
ix. ව්‍යාපාදා - තරහ හෙවත් වෛර නොකිරීම
x. මිථ්‍යා දෘෂ්ටි - තෙරුවන් - පින්පව් - මෙලොව - පරලොව නැතැයි යන වැරදි දැකීමෙන් මිදීම

කර්තෘගේ වෙනත් කෘති

- රට උළු ගෙදර - කාව්‍ය සංග්‍රහය
- කඳුළු මල් - කාව්‍ය සංග්‍රහය
- කරදිය කඳුළු - කාව්‍ය සංග්‍රහය
- සරල දහම් දැනුම - දහම් පාසල් සඳහා
- ගියනටද මෙම භවයේදී මගඵල ලද හැකිය
- ඕඝ තරණ හෙවත් සසර සයුරින් එතෙරට
- අසනිය මල් - කාව්‍ය සංග්‍රහය

සරල දහම් දැනුම

ප්‍රථම මුද්‍රණය : 2014 දෙසැම්බර්

සරල දහම් දැනුම

රංජිත් විජේනායක

ISBN 978-955-0731-31-5

පරිගණක අක්ෂර සංයෝජනය :

මින්සර පොත් මැදුර

මුද්‍රණය :

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්

ජයන්ත වීරසේකර මාවත,

මරදාන.

ප්‍රකාශනය : **මින්සර පොත් ප්‍රකාශකයෝ**

අංක 80, බෞද්ධාලෝක මාවත,

ගම්පහ.

දුරකථන : 033-2239794

කතුවරයාගේ සටහන

තථාගත අමා මෑණී ලොවුතුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාළ ශ්‍රී ර්මය අචින්තය, අනන්තය, අප්‍රමාණය. මෙම උතුම් දහම තුළ ඇති දහම් රුණු අංගුත්තර නිකාය ආදී ග්‍රන්ථයන්ගෙන් සංඛ්‍යාත්මකව, සවිස්තරව සඳහන්ව ත. තවද වියත්, ප්‍රවීණ භික්ෂූන් වහන්සේලාද ගිහි විද්වතුන්ද ලියන්නට යෙදුනා ග්‍රන්ථ රාශියක් වෙත්. මගේ ප්‍රයත්නය එකී දහම් කරුණු අතර දහම් පාසල් සුනට මෙන්ම දිනපතා පාසල් සිසුන්ගේ බුද්ධ ධර්මය විෂයට උපකාරයක් නනාවූද, නිතර විභාගයන්ට ඉලක්ක වන්නාවූද සරල දහම් කරුණු කාණ්ඩ ලෙසින් ගොනුකර දක්වීමයි. මෙහිදී විනය කරුණුද අභිධර්මයේ ගැඹුරු කරුණුද, වන් ඒ වැනි සිසුනට නම් විභාගයන්ට අදාල පෙළපොත්හි සඳහන් නොවන හම කරුණුද ඇතුළත් කෙළෙමි. අංක 1 සිට 10 දක්වා පමණක් සඳහන් කළේ හම් පාසල් සිසුවෙකු වශයෙන් බෞද්ධාචාර්යය විභාගයෙන් ගෞරව සාමාර්ථයක් බන තෙක්ද, පොලිස් සේවයට බැඳීමට පෙර හා විශ්‍රාම ලද පසුව වත්මනයෙහිද හම් පාසල් ආචාර්යවරයෙකු ලෙසින් ලබන අද්දැකීම් හා පළපුරුදු සම්භාරයක් ැති නියාවෙනි.

මෙම ග්‍රන්ථය තුළින් සිසුවෙකු හට තමන්ට අවශ්‍ය දහම් කරුණු අර්ථයන්ද හිතව සොයාගතහැකි වනු ඇත. තවද යම් වාචික ප්‍රශ්න කිරීමක දී හෝ විභාගයකදී සුන් බොහෝ විට දහම් කරුණු ප්‍රකාශ කරන්නේ හෝ ලියන්නේ පිළිවෙලින් නාව නම මතකයට එන අයුරින් බව අද්දැකීමෙන් දනිමි. බුදු දහමේ දක්වා ඇති රුණු බොහෝ විට සඳහන්ව ඇත්තේ පළමුව සඳහන් කරුණෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස දෙවන කරුණ යෙදෙන බව නිසා අපිළිවෙළින් ප්‍රකාශ කළහොත් හෝ යතහොත් සියල්ල අවුල් සහගත වන්නේ ය. මෙම ග්‍රන්ථය සිසුන්ගේ එම ැටළුවටද විසඳුම් සපයා ඇත.

සිසුනට පමණක් නොව බුදු දහම ගැන විමසන උනන්දු වන කා හටත් කසේ ප්‍රයෝජනවත් වන අත් පොතක් ලෙස මෙය භාවිතා කළහැකි වනු ඇති ව මාගේ විශ්වාසයයි.